Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

monumentenwacht
Vlaanderen vzw
een initiatief van de Vlaamse provincies

JAARVERSLAG 2020

MONUMENTENWACHT VLAANDEREN VZW

Provincie Antwerpen
provincie Limburg
provincie Oost-Vlaanderen
VLAAMS-BRABANT
met de steun van west-vlaanderen de gedreven provincie
Vlaanderen is erfgoed

1. Inleiding 4

2. Personeel en bestuur 7

2.1 Personeelskader 7

2.2 Bestuursorganen 9

2.3. Nieuwe samenwerkingsovereenkomst 2020-2025 11

3. Ondersteuning & kwaliteitszorg 12

3.1 Advies en expertise 13

3.1.1. Kennisopbouw 13

3.1.2. Ontsluiting informatie 13

3.1.3. Adviesvragen 17

3.1.4. Onderhoudsfiches 17

3.1.5. Onderhoudsbrochures 18

3.1.6. Ondersteuning religieus erfgoed: brandposter & corona-maatregelen 19

3.1.7. Archeologische dienstverlening 20

3.1.8. Groen erfgoed 22

3.1.9. Varend erfgoed 23

3.2. Kwaliteitsbewaking, standaardisering en ijking 24

3.2.1. Interactie provinciale monumentenwachten 24

3.2.2. IJkinspecties 24

3.2.3. Interprovinciale uitwisseling 25

3.2.4. Inspectiemethodiek 25

3.3. Opleidingen 25

3.3.1. Basisopleidingen en voortgezette opleidingen 26

3.3.2. Atelier- en werfbezoeken 28

3.3.3. Veiligheidsopleidingen 28

3.3.4. Externe opleidingen 28

3.3.5. Impact corona & online-opleidingen 29

3.4 Thematische werkgroepen 31

4. Monitoring 33

5. Stakeholders & community 42

5.1. Delen van expertise met het erfgoedveld 42

5.2. Ondersteuning en begeleiding abonnees 44

5.3. Uitbouwen community 45

5.4. Communicatie en promotie 45

5.5. Internationale werking 47

6. ICT 48

7. Veiligheid en preventie 50

1. Inleiding

Monumentenwacht is al bijna 30 jaar een ideale partner voor eigenaars-beheerders van onroerend erfgoed in Vlaanderen. Bijna 3.200 leden, met meer dan 7.500 erfgoedobjecten, doen beroep op de dienstverlening van Monumentenwacht. De vijf provinciale Monumentenwachten voeren jaarlijks meer dan 1.000 inspecties uit, die resulteren in uitgebreide rapporten met aanbevelingen voor het onderhoud van de erfgoedobjecten. Onder het motto 'Beter voorkomen dan genezen' draagt Monumentenwacht zo in belangrijke mate bij aan de instandhouding van het Vlaamse erfgoed.

Monumentenwacht Vlaanderen vormt al jarenlang de verbindende factor voor de vijf provinciale Monumentenwachten, onder meer door het organiseren van overleg en uitwisseling op verschillende niveaus. De koepel staat in voor een maximale eenvormigheid in de dienstverlening vanuit de provinciale afdelingen, en biedt onder meer ondersteuning inzake ICT en veiligheid.

De inhoudelijke en praktische afspraken rond de samenwerking tussen de zes afdelingen van Monumentenwacht worden uitgebreid beschreven in de samenwerkingsovereenkomst 2020-2025. De vijf provincies hebben in hun meerjarenbudget een nominatieve subsidie van elk 87.000 euro voorzien voor de werking van de vzw Monumentenwacht Vlaanderen.

Daarnaast wordt de werking van Monumentenwacht Vlaanderen financieel ondersteund door de Vlaamse overheid. Inhoudelijk kende deze samenwerking in 2020 een vernieuwing, met de focus op de monitoring en de rapportage over de evolutie van de toestand van het onroerend erfgoed dat is aangesloten bij Monumentenwacht. Hiervoor werd in 2020 een eenmalige verhoging van de werkingsmiddelen met 40.000 euro voorzien. Aansluitend werd ingezet op de verdere ontwikkeling en flexibilisering van het databank- en rapportagesysteem, de ijking en kwaliteitszorg, de ondersteuning van eigenaars en beheerders, en het uitbouwen van een 'community'.

De adviseurs bij Monumentenwacht Vlaanderen staan in voor een permanente opbouw en uitwisseling van expertise bij de wachters, onder meer door het organiseren van vorming en overleg. De koepel zorgt ook voor het verzamelen van relevante informatie, het opsporen van nieuwe ontwikkelingen en opvolgen van evoluties in de regelgeving, … en het doorgeven van deze informatie aan de monumentenwachters, maar ook aan de leden en externe stakeholders.

Op inhoudelijk vlak werd de dienstverlening rond de verschillende disciplines in 2020 nauwer op elkaar afgestemd. Om nog meer in te zetten op een geïntegreerde en integrale werking, werd begin 2020 gestart worden met een 'pool' aan adviseurs, waarbij de aanwezige expertise optimaal en flexibel wordt ingezet. Dit systeem leidde tot een efficiëntere opvolging van de taken die worden uitgevoerd, zowel in functie van de provinciale Monumentenwachten als van de Vlaamse overheid.

Leeswijzer

Dit jaarverslag beschrijft de volledige werking van Monumentenwacht Vlaanderen in 2020, en verantwoordt dus zowel de acties waarvoor provinciale subsidies worden ingezet als de acties waarvoor subsidies van de Vlaamse overheid worden ingezet.

De corona-pandemie had in 2020 uiteraard een zware impact op de organisatie, de werking en de activiteiten. Tijdens het voorbije werkingsjaar slaagde Monumentenwacht er relatief goed in om de werking snel en flexibel aan te passen aan de moeilijke omstandigheden. Desalniettemin moesten heel wat plannen bijgestuurd worden. Dit komt in dit jaarverslag dan ook duidelijk naar voren.

Verschillende activiteiten, opleidingen, … die tijdens het voorbije werkingsjaar uitgesteld moesten worden omwille van de corona-maatregelen, worden opnieuw opgenomen in het jaaractieplan 2021.

Monumentenwacht in 2020: enkele kerncijfers

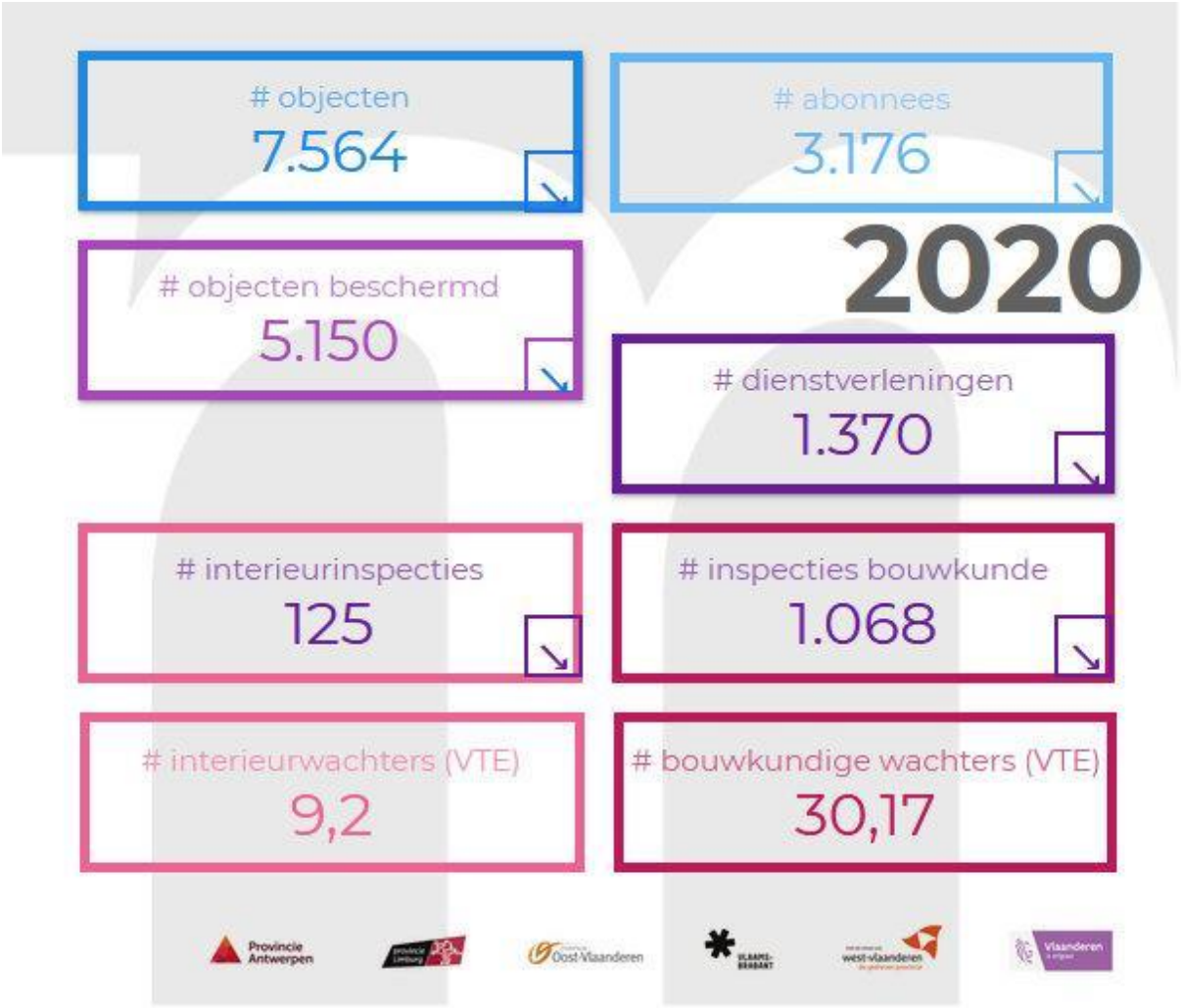

2. Personeel en bestuur

2.1 Personeelskader

In 2020 werkte Monumentenwacht Vlaanderen met volgend personeelskader:

Eric De Bleser	preventieadviseur	0,5 VTE
Nele Goeminne	adviseur archeologie & funerair	0,8 VTE
María Hernández	adviseur	0,8 VTE
Tina Van den Durpe	zakelijk coördinator	0,8 VTE
Gert Van Helleputte	adviseur ICT	1,0 VTE
Birgit van Laar	adviseur bouwkunde	0,8 VTE
Manoëlle Verbeeck	adviseur	0,5 VTE
Tijl Vereenooghe	algemeen coördinator	0,8 VTE
Hilde Wouters	adviseur interieur	0,8 VTE
Totaal (op 31/12/20):		**6,8 VTE**

Tweewekelijks op maandag (of frequenter, indien nodig) vindt een intern overleg plaats met de medewerkers van Monumentenwacht Vlaanderen om de dagelijkse werking te bevorderen en onderlinge afspraken en de vorderingen in de verschillende dossiers te kunnen opvolgen.

Telewerkbeleid

Naar aanleiding van de corona-maatregelen inzake telewerk werden de medewerkers in juni (online) bevraagd over hun ervaringen met het telewerk. Op basis van deze bevraging, individuele gesprekken met de medewerkers en in overleg met het team werd een vernieuwd kader uitgewerkt met aangepaste regels rond structureel telewerk die in voege zal treden na de huidige corona-maatregelen. Dit kader vraagt o.a. met agenda-gebaseerde flexibiliteit een minimale aanwezigheid op kantoor voor 2 dagen per werkweek en een maximum van drie dagen telewerk per week. Het voorstel voorziet een forfaitaire vergoeding €20 voor gebruik van de privé-internetverbinding. Een goede opvolging is ook een belangrijk onderdeel van de nieuwe policy.

Feedback- en coachinggesprekken

Mede door de huidige telewerksituatie was er nood aan een aanpassing van de procedure en een intensivering van de gesprekken.

Het uitgangspunt is een cyclus met verschillende soorten gesprekken per jaar, om de drie maanden (i.t.t. de huidige situatie met 1 feedback- en functioneringsgesprek per jaar): een groepsgesprek, een coachinggesprek, een feedbackgesprek en een evaluatiegesprek. De schriftelijke neerslag van de gesprekken zal steeds ter beschikking gesteld worden van de medewerker in kwestie. Feedback- en evaluatiegesprekken zullen gehouden worden in aanwezigheid van de contactpersoon binnen het dagelijks bestuur.
In oktober 2020 werd van start gegaan met dit nieuwe feedback- en coachingsbeleid.

2.2 Bestuursorganen

Het bestuur van Monumentenwacht Vlaanderen vindt aansluiting bij de commissies binnen de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP). De Algemene Vergadering van MOWAV bestaat uit de beleidsgedeputeerden Erfgoed van de 5 Vlaamse provincies (= B-commissie Erfgoed), aangevuld met de stafmedewerker van de Vereniging van Vlaamse Provincies.

Luk Lemmens fungeert als voorzitter van de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur van de vzw. Alban Pols (Vereniging van Vlaamse Provincies) fungeerde als secretaris en werd in december 2020 opgevolgd door Jens Ulehake.

ALGEMENE VERGADERING

Werkende leden
- Provincie Antwerpen, vertegenwoordigd door de heer Luk Lemmens, de terzake bevoegde gedeputeerde;
- Provincie Limburg, vertegenwoordigd door de heer Igor Philtjens, de terzake bevoegde gedeputeerde;
- Provincie Oost-Vlaanderen, vertegenwoordigd door de mevrouw Annemie Charlier, de terzake bevoegde gedeputeerde;
- Provincie Vlaams-Brabant, vertegenwoordigd door de heer Tom Dehaene, de terzake bevoegde gedeputeerde;
- Provincie West-Vlaanderen, vertegenwoordigd door mevrouw Sabien Lahaye-Battheu, de terzake bevoegde gedeputeerde;
- Vereniging van Vlaamse Provincies vzw, Koning Boudewijnlaan 20-21, 1000 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Alban Pols, stafmedewerker (vanaf december: Jens Ulehake);

Plaatsvervangers worden aangeduid d.m.v. besluit van de provincieraden.

De Algemene Vergadering kwam bijeen op 2 maart 2020 en vond online plaats op 23 november 2020. Tijdens eerstgenoemde bijeenkomst werden het Jaarverslag en de Jaarrekening over 2019 en het jaaractieplan en de begroting voor 2020 goedgekeurd.
Tijdens de tweede bijeenkomst werden het jaaractieplan en begroting voor 2021 en de statutenwijziging n.a.v. de vernieuwe vzw-wetgeving goedgekeurd.

RAAD VAN BESTUUR

Bestuursleden
- Provincie Antwerpen, vertegenwoordigd door de heer Luk Lemmens, de terzake bevoegde gedeputeerde
- Provincie Limburg, vertegenwoordigd door de heer Igor Philtjens, de terzake bevoegde gedeputeerde
- Provincie Oost-Vlaanderen, vertegenwoordigd door mevrouw Annemie Charlier, de terzake bevoegde gedeputeerde
- Provincie Vlaams-Brabant, vertegenwoordigd door de heer Tom Dehaene, de terzake bevoegde gedeputeerde
- Provincie West-Vlaanderen, vertegenwoordigd door mevrouw Sabien Lahaye-Battheu, de terzake bevoegde gedeputeerde
- Vereniging van Vlaamse Provincies vzw, Koning Boudewijnlaan 20-21, 1000 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Alban Pols, stafmedewerker (vanaf december: Jens Ulehake);

De Raad van Bestuur vergaderde op 2 maart in Brussel en 23 november 2020 online. Tijdens de eerste vergadering werden volgende thema's besproken: Jaarverslag en Jaarrekening 2019, begroting 2020, Jaaractieplan 2020, samenwerking met de Vlaamse overheid. De tweede vergadering focuste op jaaractieplan en begroting 2021 en de monitoringopdracht voor de Vlaamse overheid.

ERELEDEN
- Mevrouw Anne-Mie Draye, prof.dr.em., Winkselsesteenweg 80, 3020 Leuven
- De heer Luc Verpoest, prof.dr.em., Bankstraat 60, 3000 Leuven

DAGELIJKS BESTUUR

Het Dagelijks Bestuur van MOWAV bestaat uit de bevoegde ambtenaren Erfgoed van de 5 Vlaamse provincies (= A-commissie Erfgoed).

- Jo Rombouts, diensthoofd erfgoed provincie Oost-Vlaanderen, tevens voorzitter
- Alban Pols, stafmedewerker VVP, tevens secretaris (vanaf december: Jens Ulehake)
- Joke Bungeneers, diensthoofd erfgoed provincie Antwerpen
- Sandro Claes, afdelingshoofd erfgoed provincie Limburg
- Frederik Demeyere, diensthoofd Monumentenwacht provincie West-Vlaanderen
- Nico Janssen, diensthoofd erfgoed provincie Vlaams-Brabant
- Anneke Lippens, directeur erfgoed provincie Oost-Vlaanderen

Het Dagelijks Bestuur kwam in 2020 zes maal bijeen. Belangrijke thema's die meermaals besproken

worden zijn: het opzetten van een adviseurspool binnen Monumentenwacht Vlaanderen, financiën, personeelszaken, monitoringopdracht voor de Vlaamse overheid.

INTERPROVINCIAAL OVERLEG

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) is een maandelijks, structureel overleg tussen de verantwoordelijken van de 5 provinciale Monumentenwachten en Monumentenwacht Vlaanderen, gericht op de coördinatie en afstemming van de gemeenschappelijke praktische aangelegenheden. Het IPO is verantwoordelijk voor concrete operationele zaken. Hiermee wordt een vlotte werking en efficiënte dienstverlening beoogd. Beleidsintenties worden doorgeschoven naar de A-commissie Erfgoed, maar kunnen door de leden van het IPO worden voorbereid.

Samenstelling IPO in 2020: Erik Müller (Antwerpen), Carolien Goeleven (Limburg), Filip Kint (Oost-Vlaanderen), Els Deconinck (Vlaams-Brabant), Patrick Declercq (West-Vlaanderen), Tina Van den Durpe & Tijl Vereenooghe (Monumentenwacht Vlaanderen).

ADVIESRAAD

De adviesraad wordt opgericht om de vertegenwoordiging uit het veld binnen de bestuursorganen van Monumentenwacht Vlaanderen niet verloren te laten gaan.

- Luc Verpoest, voorzitter
- Rutger Steenmeijer, secretaris
- Dimitri Stevens
- Madeleine Manderyck
- Myriam Joos
- Edith Vermeiren
- Guido De Dijn
- Koen Van Balen
- Sofie Beyen
- Joke Vandermeersch

De adviesraad kwam niet samen in 2020.

2.3. Nieuwe samenwerkingsovereenkomst 2020-2025

Monumentenwacht Vlaanderen en de provinciale Monumentenwachten dragen er samen toe bij het permanent en regelmatig onderhoud van het erfgoed in de betrokken provincies te stimuleren. Zij nemen daarvoor gezamenlijke en individuele initiatieven. De Monumentenwachten zijn het ermee eens dat hun activiteiten en bekommernissen zowel praktisch als inhoudelijk gelijklopend zijn. Deze

noodzaak tot samenwerking werd begin 2020 geconcretiseerd in de nieuwe ‘Samenwerkingsovereenkomst 2020-2025 Monumentenwacht in Vlaanderen’ .

3. Ondersteuning & kwaliteitszorg

De inhoudelijke werking binnen Monumentenwacht Vlaanderen gebeurt grotendeels door de vijf adviseurs in het team. Hun werking en dienstverlening kan grosso modo opgedeeld worden in functie van drie doelgroepen of werkvelden: intern – binnen Monumentenwacht, abonnees en erfgoedprofessionelen. De meeste energie gaat uiteraard naar de interne werking en abonnees, maar beiden kunnen niet zonder voldoende overleg en afstemming met de professionele partners. Daaraan gekoppeld zijn er de verschillende werkgroepen en overlegmomenten waarbij Monumentenwacht Vlaanderen en in het bijzonder de adviseurs een schakelfunctie vervullen.

Om meer in te zetten op een geïntegreerde en integrale werking binnen Monumentenwacht, werd in januari 2020 gestart met een 'pool' van adviseurs binnen Monumentenwacht Vlaanderen waarbij de verschillende disciplines (bouwkunde, interieur, archeologie, begeleiding abonnees….) en uiteenlopende expertises vertegenwoordigd zijn. Er is voor gekozen om binnen deze adviseurspool te werken op basis van een duidelijke en transparante planning van zowel de interne werking, het ondersteuningsaanbod als de overlegmomenten. In onderling overleg wordt gewerkt met een weekplanning, waarin iedere adviseur per week prioritaire taken uitvoert. De planning wordt geregeld aan de wachters gecommuniceerd, onder meer via de interne nieuwsbrief.

De klemtoon lag ook in 2020 op kwaliteitszorg, kennisborging en kennisdeling, opleidingen en ondersteuning van de monumentenwachters. De overlegmomenten en opleidingen geven garanties op een gelijkwaardige kwaliteit over de provinciegrenzen heen.

3.1 Advies en expertise

In 2020 gingen de adviseurs van Monumentenwacht Vlaanderen in alle provincies mee op inspectie (zie bijlage); hetzij als ondersteuning bij specifieke inspecties, hetzij om voeling te houden met de praktijk en mee te werken aan een verbeterde methodiek van inspecteren en rapporteren.

De adviseurs werkten mee aan het verfijnen van de rapportagesystemen of -sjablonen (zowel technisch als inhoudelijk, bv. door het aanleveren van onderhoudsfiches, standaardteksten….) die door de monumentenwachters gebruikt worden om hun boodschap van de inspecties aan de leden over te brengen.

3.1.1. Kennisopbouw

Om een degelijke kwalitatieve en inhoudelijke ondersteuning te kunnen bieden, is het belangrijk voor de adviseurs om informatie te verzamelen, deze op een gestructureerde manier op te slaan en beschikbaar te maken voor alle medewerkers van Monumentenwacht. Dit is een permanente opdracht en uitdaging, die in 2020 op verschillende manieren werd verdergezet. Er werd echter voornamelijk ingezet op een betere en efficiëntere ontsluiting van de informatie (zie 3.1.2.)

3.1.2. Ontsluiting informatie

Wetenschappelijke en technische informatie wordt verzameld op de Monumentenwacht Drive en ter beschikking gesteld van alle Monumentenwacht-medewerkers. De adviseurs zetten samen in op het gestructureerd beschikbaar maken van deze informatiestroom. In de loop van 2020 heeft Monumentenwacht Vlaanderen verschillende databanken/lijsten samengesteld om de monumentenwachters - en dus ook de leden - beter te kunnen ondersteunen bij inhoudelijke vragen of nood aan informatie over uitvoerders, leveranciers en kostprijzen. Deze databanken/lijsten zijn in eerste instantie bedoeld voor intern gebruik, maar kunnen op termijn ook breder ingezet worden.

1. Digitale bibliotheek

Monumentenwacht beschikt zowel binnen de koepel als in de provincies over verschillende fysieke en digitale (de zogenaamde ‘ABC’-mappen op Google Drive) bibliotheken. Uit een bevraging onder de monumentenwachters bleek echter dat de de meerderheid de ABC-mappen moeilijk doorzoekbaar vindt. Daarnaast was het ook opvallend dat veel monumentenwachters enkel online informatie opzoeken.

Er bleek dus nood te zijn aan één laagdrempelig en gemakkelijk doorzoekbaar systeem om alle relevante referenties op te slaan én gemakkelijk terug te vinden. Daarom werd in 2020 tijdens de lockdown gestart met de applicatie Zotero. Hierin worden sindsdien alle interessante publicaties zowel van onze fysieke bibliotheek (in De Wolsack) als van de digitale bibliotheek geregistreerd. Het is de bedoeling om hierin gaandeweg ook de referenties uit de bibliotheken van de provinciale Monumentenwachten te integreren.

Op 5 oktober 2020 werd een eerste digitale informatiesessie over Zotero georganiseerd om de monumentenwachters kennis te laten maken met het systeem. Hierop waren 20 deelnemers aanwezig. Op dat moment waren er ca. 2.400 referenties in Zotero geregistreerd. Wordt vervolgd in 2021.

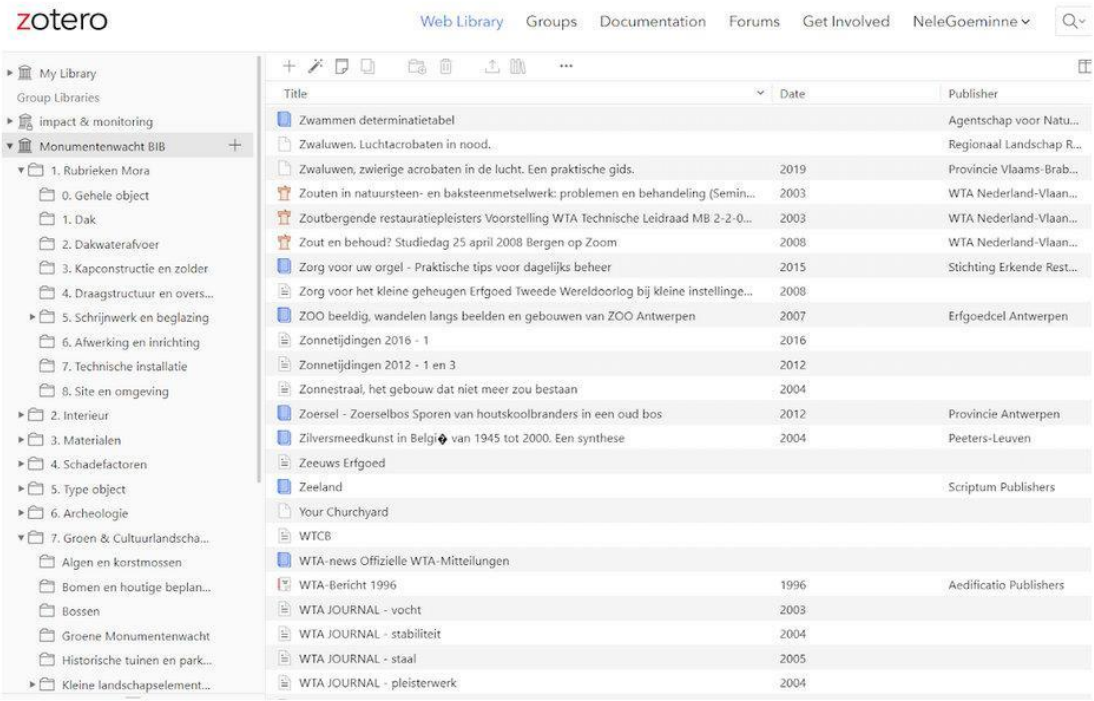

2. Kostenbibliotheek

De verzameling van prijzen van onderhouds- en herstellingswerken die gedurende acht jaar bijgehouden werd voor de voormalige dienstverlening ‘meerjarenonderhoudsplan met kostprijsindicatie’, werd in het tweede kwartaal van 2020 ontsloten voor alle medewerkers binnen de organisatie. De prijzen in het document in Google-Spreadsheets werden geordend naar de structuur van de bouwkundige inspectierapporten in ons rapportagesysteem MoRA. De kostenbibliotheek werd achteraf verder aangevuld met gegevens die de abonnees sporadisch met Monumentenwacht delen.

Op 12 oktober vond een digitale informatiesessie plaats over het gebruik van de kostenbibliotheek in haar nieuw jasje, 18 collega's van de vijf provincies namen hieraan deel. In 2021 wordt het aanvullen van het document verdergezet.

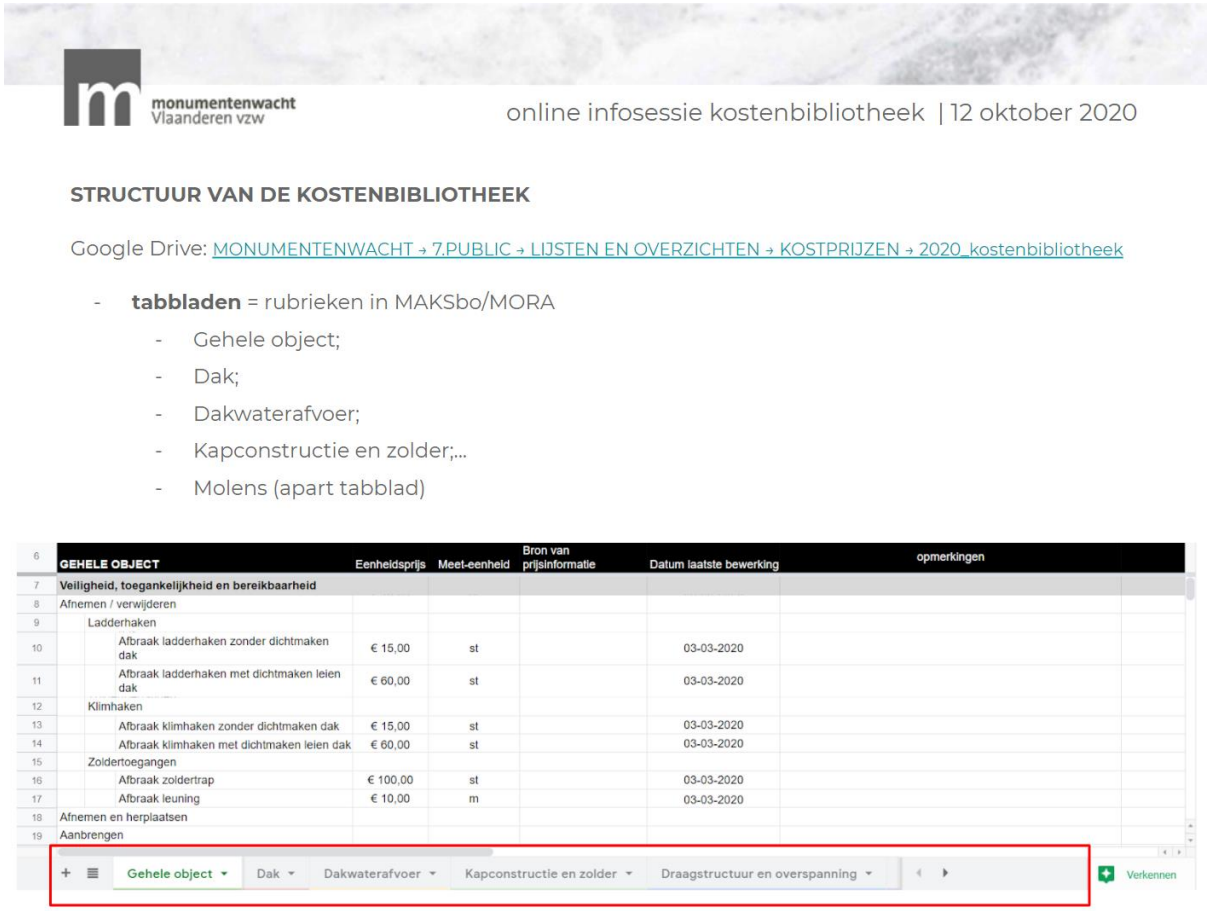

3. <u>Lijsten uitvoerders, producten en leveranciers</u>

Door de frequente vraag van abonnees over leveranciers van producten én uitvoerders van herstellingen en onderhoudswerken, werden uitgebreide overzichten samengesteld met gegevens van bedrijven en specialisten.

De monumentenwachters krijgen vaak vragen van abonnees over uitvoerders voor de werken die ze in de inspectierapporten aanbevelen evenals over producten of leveranciers van producten. Elke provincie hield zijn eigen lijsten bij. In 2020 werden deze lijsten gebundeld in twee uitgebreide overzichten met gegevens van bedrijven, specialisten, leveranciers en producten vooral actief in Vlaanderen, maar ook in Wallonië en de aangrenzende landen.

Op 19 oktober ging een online informatiesessie door om de monumentenwachters uitleg te geven over het gebruik van de lijsten, de mogelijkheden om er zelf informatie uit te filteren en richtlijnen om zelf de lijst aan te vullen.

De overzichten zijn raadpleegbaar door alle monumentenwachters. Nieuwe gegevens worden voortdurend toegevoegd zowel door monumentenwachters als door adviseurs.

Lijst uitvoerders en contactpersonen.

	A	B	C	D	E	F
1	**bedrijf**	**naam persoon**	**functie**	**specialisaties**	**website**	**extra adr geg**
246	Atelier Kympers-Pauwels		restaurator	glas-in-lood	http://atelier-kympers-pauwels.be/	
247	Klear Glasatelier		restaurator	glas-in-lood	www.klear.be	
248	Adrastea Comm V	Tilkin, Celie	restaurator	glas; glas-in-lood		
249	dirkneefs' Glass Design	Neefs, Dirk		glas; glas-in-lood	http://www.dirkneefs.be/	
250	Gdalewitch vitraux d'art sprl	Gdalewitch, Jean-Marc		glas; glas-in-lood	http://www.vitraux.be	
251	Artglas			glas; glas-in-lood	http://www.artglas.be/restauratierenovatie/	
252	Atelier Joëlle d'Alsace			glas; glas-in-lood	https://www.atelierjoelledalsace.be/	
253	Glasatelier Rekem			glas; glas-in-lood	https://www.glasatelierrekem.be/	
254	GlasatelierRekem	Florentinus, Conny		glas; glas-in-lood	www.glasatelierrekem.be	
255	Atelier Geijsen	Geijsen, Wouter		glas; glas-in-lood	https://www.ateliergeijsen.be/	
256	Atrium Glaskunst	Espinosa, Ivan		glas; glas-in-lood	https://atriumglaskunst.be/	
257	Atrium Glaskunst	Verwaetermeulen, Mieke		glas; glas-in-lood	https://atriumglaskunst.be/	
258	Erwin Snijders Glasraamatelier	Snijders, Erwin		glas; glas-in-lood	www.erwinsnijders.be	
259	Vitrotech			glas; glas-in-lood	https://www.vitrotechdenderleeuw.be/	
260		Troch, Sophie	docent, restaurator	glas; glas-in-lood		
261	Theys-Miseur	Theys, Daniël	zaakvoerder	glas; glas-in-lood	www.theys-miseur.be	
262		Vandensavel, Sylvie		glas; glas-in-lood	www.vitraux-art.be	
263		Winters, Hanne	restaurator	glas; glas-in-lood	www.hannewinters.be	
264	BirgitConRes BV	Verplancke, Birgit	zaakvoerder; restau	glas; glas-in-lood	https://birgitverplancke.be/	
265	Devos bvba			glas; glas-in-lood	https://www.brandglas.be/	

Lijst hedendaagse producten en leveranciers.

1	**Waarvoor?**		**Naam product**	**website fabrikant**	**ervaringen**
6	Reinigen/ontmossen van pannen en alle steenachtige materialen		Rewanet	https://www.rewah.com/product/rewanet/	Zelf gebruik(te) ik steeds Rewahnet van Rewah... (is bestemd voo steenachtige materialen) altijd een mooi resultaat! Voordeel bij dit product is dat ook nog een tijd nawerkt. Nog geen nadelige gevolg
7	Ophangen liturgische gewaden		kazuifelhanger	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
8	Ophangen liturgische gewaden		dalmatiekhanger	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
9	Ophangen liturgische gewaden		koormantelhanger	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
10	Beschermen liturgische gewaden		beschermhoes kazuifel	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
11	Beschermen liturgische gewaden		beschermhoes dalmatiek	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
12	Beschermen liturgische gewaden		beschermhoes koormantel	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	
13	Verwijderen van kaarsvet van textiel en tapijten		kaarsenwasverwijderaar textiel	https://www.brokaat.be/paramentenatelier/zorg-voor-het-erfgoed	

3.1.3. Adviesvragen

Er worden ook verschillende 'helpdesk'-vragen behandeld en beantwoord. De vragen komen van collega's, monumentenwachters, abonnees (al dan niet via monumentenwachters) en externen. De onderwerpen zijn uiteenlopend. Het kan technische informatie, productinformatie of informatie met betrekking tot uitvoerders zijn.

Onderwerpen die in 2020 aan bod zijn gekomen zijn o.m. gevelreiniging, beplanting op gebouwd erfgoed, schrijnwerk, grondwaterverlaging bij gebouwd erfgoed, hang- en sluitwerk, klimatisatie, trappen met een te laag bordes, conservatie van een walvisskelet ...

Sinds de start van de werking met de adviseurspool worden de belangrijkste adviesvragen ook structureel bijgehouden. Het overzicht van deze adviesvragen is te vinden in bijlage.

3.1.4. Onderhoudsfiches

In 2020 werd intensiever ingezet op het maken van onderhoudsfiches met praktische informatie die bij de inspectierapporten kunnen gevoegd worden.

Volgende onderhoudsfiches werden geschreven in 2020:

- ijzeren buitenelementen onderhouden
- asbest
- onderhoud van daken in natuurleien
- zinken daken herstellen
- bitumineuze dakbedekkingen herstellen
- onderhoud van platte en licht hellende daken
- onderhoud van pannen daken
- metalen goten herstellen
- vleermuizen op (kerk)zolders
- gevel uit steenachtige materialen reinigen
- graffiti op gevels verwijderen of vermijden
- gevel behandelen tegen doorslaand vocht
- (historisch) voegwerk onderhouden / herstellen
- maastrichtersteen of mergel onderhouden
- religieus erfgoed in tijden van corona
- plakvallen: houtborende insecten
- detectiepapier: houtborende insecten

Vanaf 2021 zullen alle onderhoudsfiches van Monumentenwacht vrij beschikbaar gesteld worden via de website.

De molenwachters startten in 2020 met de ontwikkeling van een werkinstrument dat bestaat uit een bundeling van onderhoudsfiches, specifiek bedoeld voor de eigenaars en beheerders van molens. Dit instrument zal in de loop van 2021 gelanceerd worden.

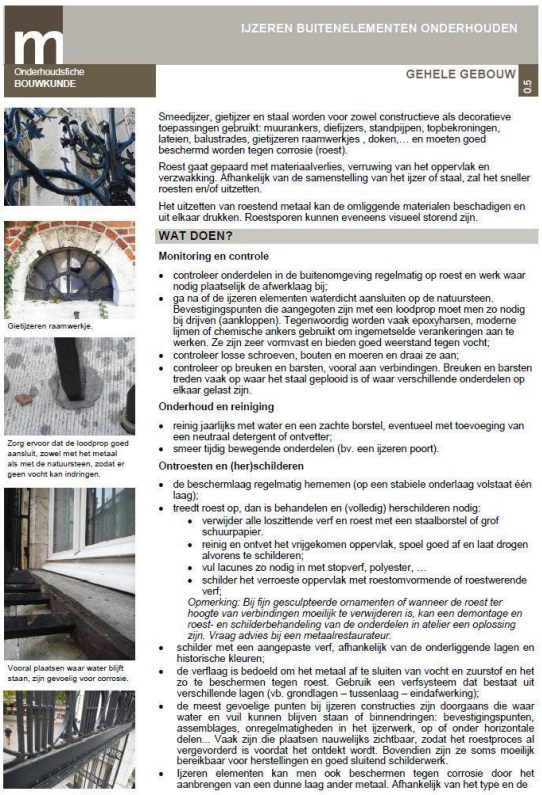

Onderhoudsfiche
BOUWKUNDE

IJZEREN BUITENELEMENTEN ONDERHOUDEN

GEHELE GEBOUW

05

Gietijzeren raamwerkje.

Zorg ervoor dat de loodprop goed aansluit, zowel met het metaal als met de natuursteen, zodat er geen vocht kan indringen.

Vooral plaatsen waar water blijft staan, zijn gevoelig voor corrosie.

Smeedijzer, gietijzer en staal worden voor zowel constructieve als decoratieve toepassingen gebruikt: muurankers, diefijzers, standpijpen, topbekroningen, lateien, balustrades, gietijzeren raamwerkjes , doken,... en moeten goed beschermd worden tegen corrosie (roest).

Roest gaat gepaard met materiaalverlies, verruwing van het oppervlak en verzwakking. Afhankelijk van de samenstelling van het ijzer of staal, zal het sneller roesten en/of uitzetten.

Het uitzetten van roestend metaal kan de omliggende materialen beschadigen en uit elkaar drukken. Roestsporen kunnen eveneens visueel storend zijn.

WAT DOEN?

Monitoring en controle

- controleer onderdelen in de buitenomgeving regelmatig op roest en werk waar nodig plaatselijk de afwerklaag bij;
- ga na of de ijzeren elementen waterdicht aansluiten op de natuursteen. Bevestigingspunten die aangegoten zijn met een loodprop moet men zo nodig bij drijven (aankloppen). Tegenwoordig worden vaak epoxyharsen, moderne lijmen of chemische ankers gebruikt om ingemetselde verankeringen aan te werken. Ze zijn zeer vormvast en bieden goed weerstand tegen vocht;
- controleer losse schroeven, bouten en moeren en draai ze aan;
- controleer op breuken en barsten, vooral aan verbindingen. Breuken en barsten treden vaak op waar het staal geploeid is of waar verschillende onderdelen op elkaar gelast zijn.

Onderhoud en reiniging

- reinig jaarlijks met water en een zachte borstel, eventueel met toevoeging van een neutraal detergent of ontvetter;
- smeer tijdig bewegende onderdelen (bv. een ijzeren poort).

Ontroesten en (her)schilderen

- de beschermlaag regelmatig hernemen (op een stabiele onderlaag volstaat één laag);
- treedt roest op, dan is behandelen en (volledig) herschilderen nodig:
  - verwijder alle loszittende verf en roest met een staalborstel of grof schuurpapier;
  - reinig en ontvet het vrijgekomen oppervlak, spoel goed af en laat drogen alvorens te schilderen;
  - vul lacunes zo nodig in met stopverf, polyester, ...
  - schilder het verroeste oppervlak met roestomvormende of roestwerende verf;

  Opmerking: Bij fijn gesculpteerde ornamenten of wanneer de roest ter hoogte van verbindingen moeilijk te verwijderen is, kan een demontage en roest- en schilderbehandeling van de onderdelen in atelier een oplossing zijn. Vraag advies bij een metaalrestaurateur.
- schilder met een aangepaste verf, afhankelijk van de onderliggende lagen en historische kleuren;
- de verflaag is bedoeld om het metaal af te sluiten van vocht en zuurstof en het zo te beschermen tegen roest. Gebruik een verfsysteem dat bestaat uit verschillende lagen (vb. grondlagen – tussenlaag – eindafwerking);
- de meest gevoelige punten bij ijzeren constructies zijn doorgaans die waar water en vuil kunnen blijven staan of binnendringen: bevestigingspunten, assemblages, onregelmatigheden in het ijzerwerk, op of onder horizontale delen... Vaak zijn die plaatsen nauwelijks zichtbaar, zodat het roestproces al vergevorderd is voordat het ontdekt wordt. Bovendien zijn ze soms moeilijk bereikbaar voor herstellingen en goed sluitend schilderwerk.
- Ijzeren elementen kan men ook beschermen tegen corrosie door het aanbrengen van een dunne laag ander metaal. Afhankelijk van het type en de

Voorbeeld: één van de onderhoudsfiches die in 2020 werden opgesteld

3.1.5. Onderhoudsbrochures

De onderhoudsbrochure glas in lood werd gefinaliseerd eind 2020. Het lanceren van de brochure is voorzien januari 2021. Een digitale versie van alle onderhoudsbrochures is gratis beschikbaar op de nieuwe website van Monumentenwacht.

3.1.6. Ondersteuning religieus erfgoed: brandposter & corona-maatregelen

In het voorjaar van 2020 werkte Monumentenwacht samen met PARCUM, FARO en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed aan een Vlaamse versie van de bestaande Nederlandse poster rond de preventie van brand in gebouwen voor de eredienst. Deze poster werd in september 2020 afgewerkt en gedrukt.

Naar aanleiding van de corona-maatregelen werkten Monumentenwacht Vlaanderen en PARCUM in 2020 ook samen aan een informatiefiche met richtlijnen over de omgang met waardevol religieus erfgoed in tijden van corona. Zo willen we vermijden dat er onherroepelijke schade wordt aangericht door het onoordeelkundig reinigen of ontsmetten van interieuronderdelen en objecten of door het kleven van stickers op waardevolle vloeren.

3.1.7. Archeologische dienstverlening

De dienstverlening rond archeologie focust niet alleen op de eigenaars van beschermd erfgoed, maar de expertise wordt ook ingezet voor niet-beschermd archeologisch erfgoed (bijvoorbeeld in functie van het provinciale subsidiereglement in Vlaams-Brabant).

Basisdienstverlening

In 2020 werden er 2 inspecties van archeologische sites zonder een bovengrondse bouwkundige component uitgevoerd. Het betrof in beide gevallen een herhaalinspectie van een beschermde archeologische site. Eén van deze inspecties werd ingegeven in de MoRA rapportagetool.

Verder werd voor 6 objecten een integrale inspectie uitgevoerd, waarvan 3 kaderen in de beheersovereenkomst met ANB. Daarnaast werden er intern 12 adviezen verleend over de aanwezigheid van en omgang met archeologische waarden bij bouwkundige inspecties.

Prospecties en quick scans

Op vraag van Erfpunt werd samen met de gemeente een prospectiebezoek aan een beschermde motte gebracht op 21/01.

Verder werd in 2020 sterk ingezet op prospecties in het kader van het "Onder de Radar"project van de Provincie Limburg. Samen met Monumentenwacht Limburg werden 9 sites uit de tweede wereldoorlog geprospecteerd. Er werd minstens 1 site per IOED bezocht, gaande van loopgraven, sporen van een kampement, schuttersputjes tot betonnen restanten van een radarinstallatie en een bunker. In 2021 zal deze informatie verder verwerkt en teruggekoppeld worden met de betrokken IOED's. Bedoeling is om de informatie te verwerken in initiatieven (zoals informatiefiches) die bijdragen aan het beheer en behoud van deze kwetsbare relicten.

Kennisdeling, sensibilisering, draagvlakverbreding en expertiseopbouw

In 2020 werd meegewerkt aan een contactdag van de Regionale Landschappen en Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddiensten in Vlaams-Brabant. Deze vond plaats op 3/3 en ging over de burchtruïne van Tervuren. Monumentenwacht verzorgde een presentatie over de inspectie van deze site en begeleidde mee het bezoek ter plekke.

Normaliter zou Monumentenwacht op 26/05/2020 een bijdrage leveren aan een studiedag over monitoring van (o.a. archeologisch) erfgoed, ingericht door het agentschap Onroerend Erfgoed en de universiteit van Gent. Deze werd o.w.v. corona verplaatst naar 2021. Idem voor de provinciale archeologiedag van de provincie Antwerpen. Hier zou Monumentenwacht een lezing geven over het behoud en beheer van mottes.

Ook de activiteit voor de Archeologiedagen werd afgeblazen o.w.v. corona. Het is wel de bedoeling om in 2021 een fysieke activiteit op een site te voorzien.

3.1.8. Groen erfgoed

Sinds 2019 wordt ingezet op de versterking van de basiskennis bij de monumentenwachters voor wat groene erfgoedwaarden en de omgang met groen in en rond (gebouwd) erfgoed betreft. Dit kadert in het streven naar een integrale erfgoedwerking. In 2020 werd voornamelijk ingezet op expertiseopbouw en -deling en het uitbouwen van een netwerk (Regionale Landschappen, ANB, VLM, Natuurpunt, Groene Monumentenwacht Nederland…). Zo werd in maart o.a. meegewerkt aan een contactdag van de IOED's en Regionale Landschappen in Vlaams-Brabant.

Verder werd in 2020 op regelmatige basis een nieuwsmail onder de monumentenwachters uit de werkgroep "groen" verspreid met o.a. een overzicht van relevante opleidingen en webinars en interessante publicaties (bv. over soft capping). De geplande groenopleidingen (11/6 en 23/6) werden opengesteld naar medewerkers van de Regionale Landschappen. De interesse bleek groot, maar de opleidingen moesten o.w.v. corona helaas uitgesteld worden naar 2021.

De kansen binnen de nieuw afgesloten samenwerkingsovereenkomsten met het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij werden begin 2020 in kaart gebracht.

3.1.9. Varend erfgoed

Vanaf 2020 heeft Monumentenwacht Vlaanderen geen gespecialiseerde monumentenwachter varend erfgoed meer. De dienstverlening voor eigenaars van varend erfgoed werd in 2020 dus op een nieuwe leest geschoeid. Deze leden zullen voortaan toegevoegd worden aan het ledenbestand van de provinciale monumentenwachten, en ook de dienstverlening zal vanuit de provinciale monumentenwachten gebeuren. Hierbij nemen de provincies met de meeste leden varend erfgoed het voortouw, en wordt er in de mate van het mogelijke interprovinciaal samengewerkt. Aangezien 2020 een overgangsjaar was voor deze dienstverlening, werd nog geen lidgeld gevraagd aan de betrokken abonnees. Ook het aantal inspecties en dienstverleningen bleef nog erg beperkt.

3.2. Kwaliteitsbewaking, standaardisering en ijking

De expertise van de monumentenwachters en de kwaliteit van hun prestaties wordt op peil gehouden en verhoogd door integrale kwaliteitszorg. Het organiseren van verschillende acties in functie van deze kwaliteitszorg, standaardisering en ijking gebeurt op verschillende niveaus, in samenwerking tussen Monumentenwacht Vlaanderen en de provinciale Monumentenwachten.

3.2.1. Interactie provinciale monumentenwachten

De adviseurs van Monumentenwacht Vlaanderen streven naar een verhoogde aanwezigheid bij de provinciale monumentenwachten. Door mee te gaan op inspectie en/of inspectierapporten te analyseren, worden de verschillen in de werking in de provincies duidelijk en kan hier gericht op ingespeeld worden. De bedoeling is het optimaliseren van de werking over de provinciegrenzen heen, met nadruk op ondersteuning en kwaliteitsbewaking. Aansluitend kunnen de adviseurs op vraag ook toelichting geven over bepaalde thema's op een provinciaal teamoverleg of permanentiedagen inlassen waarbij ze in de provincies beschikbaar zijn voor vragen rond het gebruik van de rapportagesystemen, zowel voor nieuwe wachters als voor ervaren wachters.

In een groot deel van het jaar was het minder evident om fysieke plaatsbezoeken of contactmomenten te organiseren. De mogelijkheden van het online-vergaderen werden in 2020 echter uitgebreid ingezet om de interactie te bevorderen. Deze werkwijze heeft veel potentieel voor overleg en interactie tussen de medewerkers die in heel Vlaanderen verspreid werken. Ook in de toekomst zal deze manier van overleg dus ongetwijfeld verder ingezet worden binnen de werking.

3.2.2. IJkinspecties

In 2020 werden een aantal ijkinspecties georganiseerd, zowel op provinciaal als op interprovinciaal niveau. Voor de bouwkundige inspecties werd meegewerkt aan een aantal provinciale ijkinspecties. Voor de interieurinspecties gebeurt dit interprovinciaal. Op 24/9 werd een ijkinspectie georganiseerd in het kasteel van Loppem. Het doel van deze ijkinspecties was tweeledig: enerzijds het bevorderen en delen van de expertise van de wachters en anderzijds het uniformiseren van de terminologie en de adviezen. De rapportage van deze ijkinspectie gebeurde in MoRA I, wat ook de aftrap was voor het gebruik van de rapportagetool voor interieur.

3.2.3. Interprovinciale uitwisseling

Voor 2020 werd voor de interieurwachters een georganiseerde provinciale uitwisseling voorzien. Deze provinciale uitwisseling is niet volledig afgewerkt door COVID19. Van zodra dit mogelijk is, zal dit opnieuw opgenomen worden. Daarnaast werden een aantal ad hoc initiatieven genomen.

3.2.4. Inspectiemethodiek

Monumentenwacht werkte in 2020 verder aan het ontwikkelen van zijn rapportagesystemen. Samen met het aanpassen en verder op punt stellen van de rapportagevorm werd ook de inspectiemethodiek verfijnd. In 2020 werden de eerste grote stappen gezet voor het ontwikkelen van een rapportagetool voor interieur, molens en funerair erfgoed. Om de verwachtingen van de wachters zo goed mogelijk in te schatten werden er zowel overlegmomenten in de provincies georganiseerd als specifieke overlegmomenten met alle betrokken wachters.

De expertise werd op peil gehouden en vergroot door het organiseren van opleidingen en interne uitwisselingsmomenten.

3.3. Opleidingen

De organisatie en coördinatie van opleidingen, interne uitwisselingsmomenten… vormen een belangrijk aspect van de werking van Monumentenwacht Vlaanderen. In het kader van de kwaliteitsbevordering en -bewaking organiseert en coördineert Monumentenwacht Vlaanderen de basisopleiding en permanente bijscholing van de monumentenwachters, in de vorm van studiedagen, workshops, seminaries, cursussen,…

Monumentenwacht Vlaanderen organiseert - in het kader van haar opdracht kwaliteitsbewaking - opleidingen op verschillende niveaus. Het opleidingspakket wordt samengesteld door de adviseurs op basis van de noden en behoeften zoals die blijken uit de overlegmomenten en rekening houdend met individuele opleidingsbehoeften door veranderingen in de personeelsbezetting. Zo levert Monumentenwacht Vlaanderen maatwerk conform de noden en behoeften.

De inhoudelijke opleidingen zijn onontbeerlijk om monumentenwachters als specialisten up-to-date te houden van de huidige stand van materiaaltechnisch en wetenschappelijk onderzoek en voeling te houden met de restauratiepraktijk. Ze worden intern georganiseerd, specifiek voor monumentenwachters. De verplichte vormingen inzake preventie en bescherming op het werk worden samengesteld door de preventieadviseur van Monumentenwacht Vlaanderen.

3.3.1. Basisopleidingen en voortgezette opleidingen

De opleidingen georganiseerd door Monumentenwacht Vlaanderen zijn specifiek voor de monumentenwachters en aangepast aan hun opdrachten en taken. Er wordt aandacht besteed aan de materiaaltechnische aspecten, schadebeelden, onderhoud, beheer, conservering en maatregelen voor bewaring. Ook worden de adviezen en onderhoudsfiches bekeken en herwerkt waar nodig. Ze kunnen opgedeeld worden in basisopleidingen en een voortgezet opleidingspakket.

De grote expertise van collega’s monumentenwachters wordt actief gedeeld op (thematische) overlegmomenten of bijvoorbeeld door het organiseren van ‘Teach the Teacher’-opleidingen. Het doel van deze opleidingen is enerzijds het delen van kennis over de provinciegrenzen heen en anderzijds het borgen van kennis en expertise binnen de organisatie.

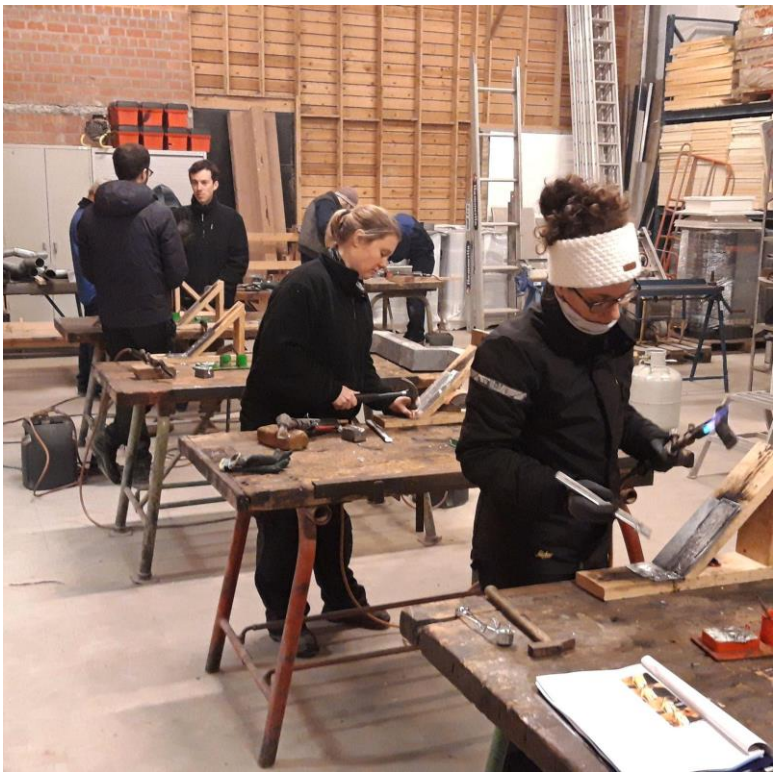

Enkele opleidingen zijn omwille van COVID19 niet kunnen doorgaan en uitgesteld naar 2021. In juni 2020 was er voor de provincie West-Vlaanderen een natuursteenwandeling gepland, in oktober stond een derde sessie van de basisopleiding (constructie-eigen) metaal op het programma en ook de Teach the teacher ‘muurschilderingen’ (november) moest worden uitgesteld.

3.3.2. Atelier- en werfbezoeken

Monumentenwacht zet actief in op contacten met het werkveld door het organiseren van atelier- en werfbezoeken. Tijdens de contacten met restauratoren en gespecialiseerde aannemers wordt uitleg gegeven over de toegepaste hersteltechnieken en houden de monumentenwachters voeling met nieuwe trends binnen de onderhoud- en restauratiepraktijk. Door de corona-maatregelen was het in 2020 onmogelijk om werfbezoeken te organiseren.

3.3.3. Veiligheidsopleidingen

Monumentenwacht Vlaanderen coördineert en organiseert verschillende veiligheidsopleidingen, zoals voorzien in de samenwerkingsovereenkomst. Het jaar 2020 begon “normaal” en vermits er een nieuwe collega uit West-Vlaanderen in dienst kwam, werd er begin maart een driedaagse basisopleiding “werken op hoogte” ingericht die deels in een klimzaal en deels in de kathedraal te Antwerpen doorging. Door de eerste lockdown vanaf maart 2020 moesten de eerder geplande opleidingen echter allemaal worden verdaagd of herpland.

Om zeker te zijn dat elke collega goed op de hoogte was van de impact en het risico van het corona-virus, werd er in mei en juni per provincie een opleiding van een ganse dag aan dit thema gewijd. Hiervoor schakelden we een specialist in die de jaarlijkse veiligheidsopleiding “EHBO op moeilijk bereikbare plaatsen en tijdens touwtechnieken” herwerkte tot de hierboven aangehaalde opleiding.

De veiligheidsopleidingen ‘asbestherkenning’ en ‘specifieke touwtechnieken’ werden eerst enkele keren verdaagd en tot slot verplaatst naar 2021.

3.3.4. Externe opleidingen

Naast de specifiek op maat georganiseerde opleidingsdagen, verzamelen de adviseurs - de voor de werking van Monumentenwacht - interessante externe studiedagen en opleidingen in een opleidingsagenda (beschikbaar via Google Drive). De monumentenwachters stellen - in samenspraak met hun leidinggevenden - een pakket samen uit de interne en externe opleidingen. Het jaarlijks quotum van opleidingsdagen is in samenspraak met de provincies vastgelegd op 6 opleidingsdagen per jaar voor ervaren wachters, bestaande uit de intern georganiseerde opleidingen eventueel aangevuld met externe opleidingen.

3.3.5. Impact corona & online-opleidingen

Zoals hierboven al vaker vermeld, moest Monumentenwacht Vlaanderen omwille van de corona-crisis en de bijhorende lockdown een aantal opleidingen uitstellen naar latere datum. Ook verschillende externe opleidingen werden geschrapt of uitgesteld door coronamaatregelen.

Anderzijds boden de corona-maatregelen ook een aantal nieuwe kansen. Zo werden zowel in het voorjaar als in het najaar verschillende online-opleidingen en infosessies georganiseerd voor de monumentenwachters, onder meer rond het gebruik van iMAKS, MoRA en Google Drive, uitvoerderslijsten, Zotero en kostenbibliotheek.

Opleidingen georganiseerd door Monumentenwacht Vlaanderen:

Datum	ism	titel	plaats	aantal	Doelgroep*		
					B	I	F
21/1; 22/1	A. Van Den Steen (VDAB-Hamme)	'leidekken en zink' (basisopl.)	Hamme	6 pers.	x		
19/2; 20/2	G. Everaert	Historische uitvoeringstechnieken (basisopl.)	Gent	30 pers.	x	x	
11/3; 12/3	A. Van Den Steen (VDAB-Hamme)	'leidekken en zink' (basisopl.)	Hamme	6 pers.	x		
10/9	D. Bironf	Liturgisch metaal (basisopl.)	Antwerpen	15 pers.		x	
15/9	K. Remmen	Constructie-eigen metaal (basisopl. - sessie 1)	Vorselaar	14 pers.	x	x	x
17/09	K. Remmen	Constructie-eigen metaal (basisopl. - sessie 2)	Vorselaar	13 pers.	x	x	x
5/10	Nele, Tijl	infosessie ZOTERO	online	16 pers	x	x	x
12/10	Manoëlle, Maria	infosessie Kostenbib	online	13 pers	x	x	x
19/10	Birgit, Hilde	infosessie Lijsten met contactpersonen, producten en leveranciers	online	17 pers	x	x	x

** B=bouwkundige wachters; I=interieurwachters; F=wachters funerair erfgoed*

3.4 Thematische werkgroepen

Verschillende thematische werkgroepen komen samen om de werking binnen Monumentenwacht te verfijnen en interprovinciaal op elkaar af te stemmen. Volgende werkgroepen zijn geregeld samengekomen in 2020. Door COVID19 zijn niet alle geplande activiteiten kunnen doorgaan.

Het **Interieuroverleg** kwam omwille van COVID19 slechts twee keer samen in 2020 (23/01; 24/09) in plaats van de voorziene drie keer. De overlegvergaderingen hebben onder meer als doel de kwaliteit van de dienstverlening te optimaliseren, de werking inhoudelijk op elkaar af te stemmen, het opleidingspakket samen te stellen. Om een dagvullend programma te voorzien wordt aan deze overlegvergaderingen steeds een inhoudelijk luik of een netwerkmoment gekoppeld. In januari werd het interieuroverleg georganiseerd in de Abdij 't Park in Leuven en werd aansluitend een netwerkmoment georganiseerd met de collega's van PARCUM. Het tweede interieuroverleg vond plaats in het kasteel van Loppem, gevolgd door een ijkinspectie in de namiddag. Het voorziene netwerkmoment met de collega's van FARO werd uitgesteld naar 2021. Aanvullend werd in 2020 ingezet op provinciale overlegmomenten om de noden en verwachtingen van de interieurwachters en de provincies beter in kaart te brengen (29/9; 16/10; 22/10; 12/11; 1/12).

Het **Bouwkundig Overleg** kwam in 2020 drie keer samen: eenmaal fysiek op 9/3, tweemaal online op 15/6 en 10/11. Behalve de dagelijkse werking, opleidingen en varia vanuit de verschillende monumentenwachtdiensten, werd o.a. informatie uitgewisseld in functie van de onderhoudsfiches. De vragen naar kennisdeling over hedendaagse producten en goede en slechte praktijken kregen een vervolg in een vragenformulier en/of aanvullingen in de lijst met hedendaagse producten, leveranciers en uitvoerders.

De **MAKSbo-werkgroep** is driemaal samengekomen in 2020 (12/2, 6/5 en 22/9). MAKSbo is de applicatie die Monumentenwacht sinds 2016 gebruikt voor de rapportage van bouwkundige inspecties. De werkgroep fungeert als een informeel overlegplatform, dat in de eerste plaats focust op het uitwisselen van praktische kennis en ervaringen over het gebruik van de applicatie.
In het najaar van 2020 werd de MAKSbo-werkgroep omgedoopt tot een **MoRA-werkgroep** waarin ook de andere disciplines vertegenwoordigd zijn (interieur, molens, funerair, groen & archeologie,...) omdat ook zij gebruik gaan maken van de applicatie. De MoRA-werkgroep wordt in de eerste plaats beschouwd als een platform voor alle ontwikkelingen en kennisuitwisseling tussen de disciplines.

In de **MoRA I-werkgroep** werd in 2020 meermaals overlegd met de interieurwachters (provinciaal en interprovinciaal) om de rapportage van interieurinspecties in MoRA mogelijk te maken. Om de wensen van de verschillenden wachters en de noden van de provincies beter in kaart te brengen werd in 2020 sterk ingezet op provinciale overlegmomenten (3/3; 23/4; 19/5; 26/5; 19/6). Het aanpassen van het systeem en het verder inhoudelijk op punt zetten van lijsten gebeurde in nauw overleg met de interieurwachters. Om snel knopen door te hakken en de lijsten inhoudelijk op punt

te zetten, werden ad hoc online overlegmomenten georganiseerd.

Zowel bouwkundige als interieurwachters die funerair erfgoed inspecteren wisselen ervaringen uit op het **MoRA FUN-overleg**. De werkgroep kwam in 2020 twee keer (noodgedwongen) digitaal samen (30/6 en 29/10). Momenteel wordt er zowel met de Access rapportagetool ('MAKSfun') als met de MoRA rapportagetool gewerkt. Bedoeling is om gaandeweg volledig over te schakelen naar MoRA. In 2020 werd verder afgestemd welke aanpassingen aan de MoRA rapportagetool nodig zijn om deze goed bruikbaar te maken voor funerair erfgoed. De ontwikkelingen hiervoor zullen starten in 2021. Daarnaast werd ook het gebruik van een inspectieapp op het terrein bekeken. Verder werd door de werkgroep meegewerkt aan de OE publicatie "Help ik heb een kerkhof", werden er contacten met PARCUM en CWGC gelegd, en werd meegewerkt aan het Expertenwebinar over Funerair Erfgoed, dat op 26/11 georganiseerd werd door de IOED Kempen en Maasland.

De molenwachters uit alle provincies wisselen op het **Molenoverleg** ervaringen uit. In 2020 wordt verder ingezet op het verzamelen van informatie voor een onderhoudsbrochure / onderhoudslogboek voor zowel de eigenaar/beheerder van molens als voor de molenaars. In functie van de rapportage over molens in MoRA worden eigen molenrubrieken en -elementenlijsten opgesteld. De moleninspectiedag in Vlaanderen als uitwisselingsmoment met de molenwachters in Nederland moest door coronamaatregelen worden uitgesteld. Het Molenoverleg ging fysiek door op 3/3 en 21/9. Tussenin was er online overleg of overleg in een beperkte groep op 19/2, 27/4, 25/5.

Enkele keren per jaar komen de administratieve medewerkers en de ICT-adviseur samen op het **Admin/ICT-overleg** om relevante onderwerpen te bespreken over het gebruik van iMAKS en ervaringen uit te wisselen. Er waren in 2020 twee vergaderingen (op 23/9 en 03/12).

Drie keer per jaar worden op het **WoW-overleg** thema's rond welzijn op het werk, veiligheid en preventie besproken (zie 4.6).

Sinds enkele jaren bestaat er een **werkgroep communicatie** binnen Monumentenwacht. De werkgroep komt 1 à 2 keer per jaar samen. In 2020 kwam de werkgroep samen op 8 oktober.

Na de toekenning van de bijkomende subsidie voor het monitoren van de toestand van het erfgoed in Vlaanderen bij de leden van Monumentenwacht maakte het monitorproject in de zomer van 2020 een doorstart. In 2020 kwam dus ook de **werkgroep monitoring** opnieuw bijeen als klankbordgroep voor dit project. Een eerste overleg ging online door op 8/12. De opgemaakte dashboards voor de drie indicatorengroepen die in eerste instantie opgenomen werden, kwamen aan bod. Ook de verdere aanpak voor het rapport, het kwalitatieve luik, provinciale infosessies en de samenwerking met 'Provincies in Cijfers' werden besproken. De werkzaamheden van deze werkgroep worden begin 2021 verdergezet.

In 2019 werd een **werkgroep archeologisch en groen erfgoed** opgericht. De werkgroep kwam in 2020 samen op 11/02.

4. Monitoring

In juni 2020 kende de Vlaamse overheid een eenmalige bijkomende werkingssubsidie van 40.000 euro toe aan Monumentenwacht Vlaanderen. Met deze subsidie kon Monumentenwacht een aantal stappen zetten in het monitoren van de toestand van het onroerend erfgoed in het ledenbestand.

De hoofddoelstelling van deze opdracht is het in kaart brengen van de fysieke toestand van het onroerend erfgoed in het ledenbestand van Monumentenwacht, en het op jaarlijkse basis opvolgen van de evolutie van de toestand van dit onroerend erfgoed. Daarnaast wenst Monumentenwacht een beter zicht te krijgen op de impact van de eigen werking op de toestand van het erfgoed.

De concrete resultaten van deze opdracht zijn drieledig:

- een geoptimaliseerde database, die ook gekoppeld is aan de inventaris onroerend erfgoed
- een jaarlijkse rapportage die een analyse bevat van de toestand van het onroerend erfgoed
- de verschillende datasets die de ruwe data bevatten m.b.t. de toestand van het erfgoed

Zoals afgesproken, zullen de resultaten van dit project in het voorjaar van 2021 opgeleverd worden.

In maart-april 2021 zal het eerste monitoringsrapport aangeleverd worden aan de Vlaamse overheid. Dit rapport zal beschouwd worden als een soort ‘nulmeting’, die de basis zal vormen voor de werking in de komende jaren. De bijkomende investering zal namelijk ook zijn vruchten afwerpen op langere termijn. Door de ontwikkeling van methodiek en ICT-infrastructuur, zal Monumentenwacht voortaan permanent een bruikbare rapportering over de toestand van het onroerend erfgoed kunnen aanleveren, in de eerste plaats via de dashboards die ter beschikking gesteld zullen worden via Google Data Studio.

Voorziene timing:

ontwikkelingen methodiek	juli-september 2020
ontwikkelingen ICT	augustus-december 2020
verzamelen en analyseren kwantitatieve data	oktober 2020 - januari 2021
uitwerken aanpak kwalitatieve data	november 2020 - maart 2021
redactie en publicatie rapport	januari 2021 - maart 2021
voorstelling rapport - studiedag	maart - april 2021

Lopende en geplande acties

Acties 1 tot 6 werden, zoals opgenomen in het jaaractieplan 2020, in het voorbije werkingsjaar al volop opgestart. Uiteraard zullen deze acties ook tijdens de eerste maanden van 2021 verdergezet en afgerond worden.

Actie 1: koppeling databank Monumentenwacht met inventaris Onroerend Erfgoed

In functie van de bruikbaarheid van de gegevens was het essentieel dat de databank van Monumentenwacht gekoppeld wordt aan de inventaris van het agentschap Onroerend Erfgoed. Deze koppeling kan op langere termijn ook kansen bieden om gegevens beter te delen met het agentschap, bijvoorbeeld in functie van de jaarlijkse Erfgoedmonitor.

De koppeling tussen de databank van Monumentenwacht met de inventaris Onroerend Erfgoed werd gemaakt op twee niveaus.

Enerzijds werden de data van de inventaris gekoppeld in iMaks, de applicatie die gebruikt wordt in de dagdagelijkse activiteiten. Hierdoor kunnen medewerkers de data uit de inventaris doorzoeken en desgewenst gegevens uit de inventaris importeren in de Monumentenwacht-databank. Dit zorgt voor een snellere verwerking van de gegevens en een verlaagd risico op onvolledige of foutieve gegevens in de Monumentenwacht databank.

In de toekomst zal er ook een vergelijking gemaakt worden tussen de overlappende gegevens uit de inventaris en de Monumentenwacht databank. Deze vergelijking zal dan gebruikt worden om de gegevens uit de Monumentenwacht te vervolledigen of te updaten.

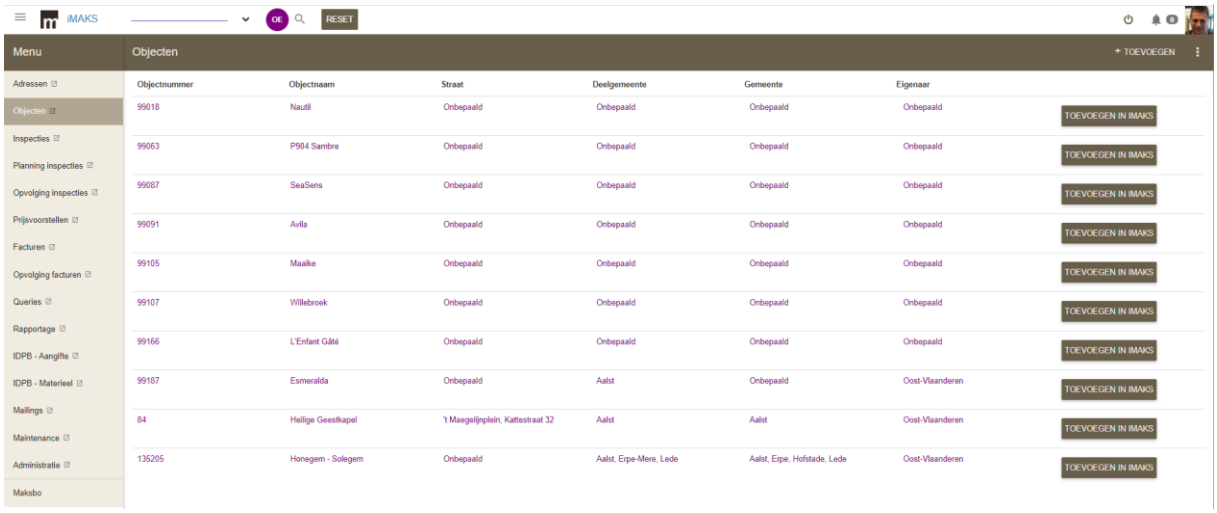

Objecten uit de Inventaris Onroerend Erfgoed kunnen opgezocht worden en geïmporteerd worden binnen de iMAKS-omgeving van Monumentenwacht.

Anderzijds werd de data van Monumentenwacht Vlaanderen en de Inventaris Onroerend Erfgoed ingelezen in BigQuery. BigQuery is de *data warehouse* die gebruikt wordt om de verschillende gegevensbronnen te verzamelen en voor te bereiden voor verdere verwerking en visualisatie.

De ontwikkelingen voor het delen van de inspectierapporten via een API werden niet opgestart. Na analyse en bespreking met Koen Van Daele van het agentschap werd besloten dat de meerwaarde hiervan niet opweegt tegen de development-kost.

Actie 2: uitbreiding en flexibilisering MAKSbo en iMAKS

Een tweede cruciaal element was de uitbreiding/flexibilisering van het MAKSbo-systeem. Het systeem was tot 2019 enkel in gebruik voor de bouwkundige inspecties van Monumentenwacht. Voor de andere types inspecties was het systeem slechts in beperkte mate inzetbaar. Het voorbereidende werk voor de flexibilisering van het systeem werd al in 2019 gedaan; in 2020 ging de ontwikkeling van start. Deze ontwikkelingen worden elders in dit jaarverslag uitgebreider toegelicht.

Actie 3: uitwerken systematiek om evolutie conditiescores op te volgen

Monumentenwacht beschikt over heel wat data van de toestand van het -bij Monumentenwacht aangesloten- onroerend erfgoed in Vlaanderen sinds 2001. Van 2001 tot 2016-2017 werd de toestand van het bouwkundig erfgoed aangeduid met een globale quotering in procenten. Dit cijfer was een berekend gemiddelde van de verschillende conditiemetingen per detailonderdeel, waarin bepaalde onderdelen al dan niet zwaarder doorwogen. Met de invoering van een nieuw rapportagesysteem in 2017 worden overkoepelende scores gegeven voor het gehele object en enkele relevante hoofdbestanddelen van het onroerend goed, maar niet meer op detailniveau. Vanaf

2017 geeft de score een indicatie voor de bouwfysische toestand, het onderhoud en de risico's op een versnelde achteruitgang van het object. Om een evolutie van de toestand in de tijd te kunnen weergeven per individueel object *(zie onderstaand figuur*), moesten de oude conditiescores geïntegreerd worden in de nieuwe. De oude globale conditiescore geeft de staat weer en werd a.d.h.v. 'ranges' omgezet naar de zesdelige schaal van de bouwfysische toestand van het gehele object. Een inschatting van het onderhoud en de mogelijke risico's die sinds 2017 opgenomen worden in de conditiescore kunnen niet teruggekoppeld worden naar gegevens van voor deze periode. Voorlopig werd enkel gekeken naar de conditiescore voor het gehele object.

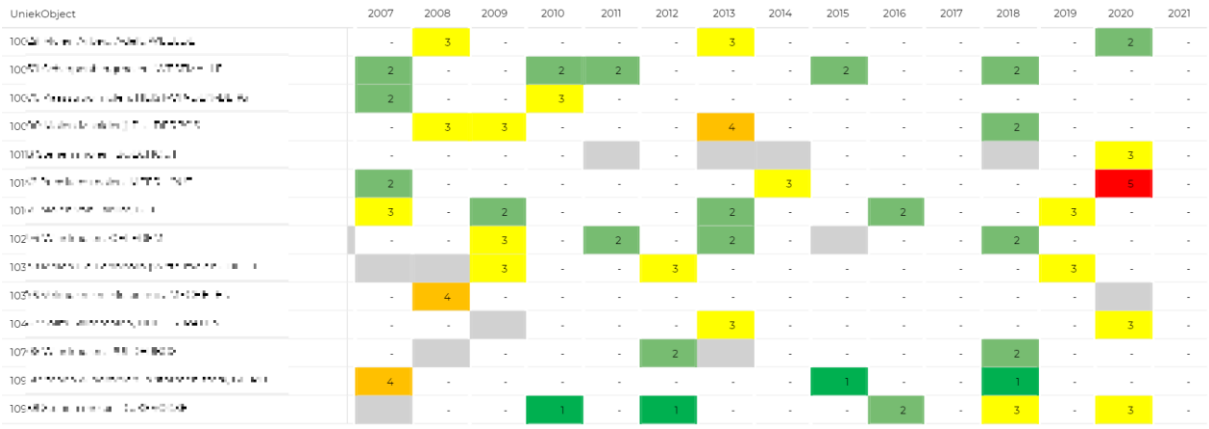

Overzicht van de conditiescore voor toestand van verschillende objecten over verschillende jaren, gaande van een conditiescore 1 = uitstekend (groen) tot 6 = zeer slecht (donker rood). De grijze blokjes staan voor uitgevoerde dienstverleningen waarbij geen conditiescore werd toegekend.

Actie 4: uitwerken ICT-structuur voor de analyse van gegevens

De monitoring vertrekt vanuit een grote hoeveelheid data uit verschillende bronnen: in eerste instantie gaat het over de Monumentenwacht databank en de inventaris Onroerend Erfgoed. Op termijn kan het aantal bronnen nog verder uitgebreid worden waar en wanneer dit nuttig is voor de monitoring-opdracht. De gegevens uit deze data-bronnen moeten dan verder verwerkt en geanalyseerd worden. Hiervoor wordt 'Bigquery' gebruikt, een *data warehouse* die toelaat om de verschillende databronnen te verzamelen, verwerken, bevragen en analyseren.

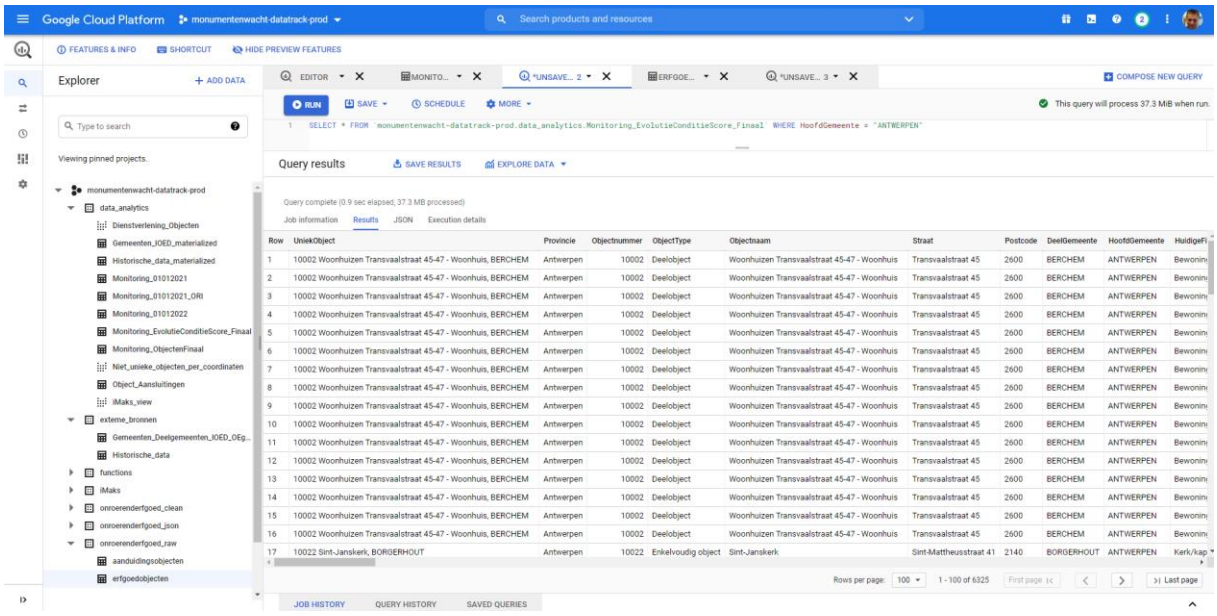

Grote hoeveelheden data kunnen samengebracht worden in de BigQuery-omgeving.

De gegevens van Monumentenwacht zijn sinds het laatste kwartaal van 2020 beschikbaar in BigQuery. De gegevens worden dagelijk (‘s nachts) vernieuwd in de data warehouse. Dit laat toe om, bvb in data studio, dashboards te maken die een up-to-date zicht geven over de stand van zaken van het erfgoed dat geïnspecteerd is door Monumentenwacht. Daarnaast bevat de Monumentenwacht databank ook historische data, waardoor het mogelijk is om inzicht te geven in de evolutie van het erfgoed.

De gegevens van de inventaris zijn eveneens beschikbaar in BigQuery in hun ruwe vorm. Verdere ontwikkelingen zullen nodig zijn in 2021 om deze gegevens te preparen zodat ze ten volle kunnen gebruikt worden voor de monitoring opdracht. Deze gegevens zullen gebruikt worden om de data van Monumentenwacht aan te vullen en om nieuwe inzichten te verwerven.

In de toekomst is het de bedoeling dat de gegevensbronnen voor de monitoring-opdracht in BigQuery nog verder worden aangevuld met nieuwe en nuttige bronnen. Hiervoor moet eerst een analyse gestart worden om deze bronnen te identificeren.
Het is ook de bedoeling om, in de toekomst, na te gaan of er nieuwe inzichten kunnen verworven worden uit de beschikbare databronnen via machine-learning in BigQuery.
De toekomstplannen hangen, zoals steeds, grotendeels af van de beschikbare tijd en budgetten.

Actie 5: uitwerken ICT-structuur voor de visualisatie van gegevens

Om betere en nieuwe inzichten te verwerven uit de beschikbare databronnen is een goede visualisatie vaak essentieel. Hiervoor wordt Data Studio gebruikt, een applicatie waarin je interactieve dashboards kan maken van de beschikbare databronnen. Je kan hier data visualiseren adhv van lijsten, verschillende soorten grafieken, kaarten, enz,... Daarnaast kan je de verschillende soorten visualisaties nog verder filteren zodat je op een interactieve manier kan inzoomen op een bepaald aspect van de gegevens.

Data studio werd gekoppeld aan de 'Big Query' data warehouse. Wanneer data wordt vernieuwd in de databron, dan zal dit dus ook onmiddellijk zichtbaar zijn in Data Studio. Hierdoor zullen sommige dashboards dagelijks automatisch vernieuwd worden.

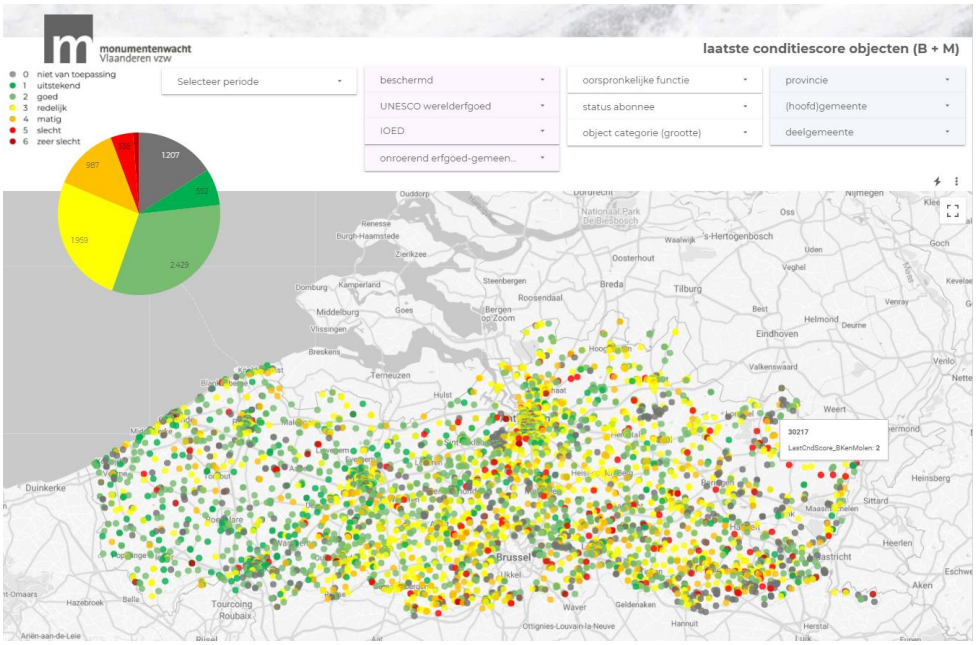

Google Data Studio laat de gebruiker toe om allerhande grafieken en kaartjes te creëren op basis van de gegevens. Deze worden gevisualiseerd in een dashboard waarop de gebruiker de mogelijkheid om bepaalde parameters te manipuleren.

Actie 6: analyseren en verwerken kwantitatieve gegevens

Op basis van de ontwikkelde methodiek en ICT-infrastructuur kunnen de gegevens die Monumentenwacht tijdens de inspecties verzamelt, verder geanalyseerd worden.

De werkgroep 'Monitoring' suggereerde in 2019 een uitgebreide lijst indicatoren, interessant voor nader onderzoek. In eerste instantie is deze lijst beperkt tot een dertigtal indicatoren, onder te brengen onder 3 grote groepen, namelijk:

- leden Monumentenwacht
- conditie van de bij Monumentenwacht aangesloten leden
- werking en impact van Monumentenwacht

Voor elk van deze 3 groepen werden interactieve dashboards opgesteld op basis van de beschikbare data uit de databank van Monumentenwacht. Ze bevatten een overzicht van aantallen en types objecten en leden, beschermingen, condities en dienstverleningen. Er zijn 2 sets beschikbaar: een met doorlopende gegevens die up-to-date zijn tot 'gisteren' en een tweede set met de gegevens t.e.m. 31/12/2020. De dashboards geven een eerste inkijk op de verzamelde gegevens, maar de dashboard-gebruiker kan ze nader uitspitten door filters toe te passen. De verdere analyse van deze datasets zal gemaakt worden begin 2021 met neerslag in een uitgeschreven rapport.

Omdat deze 3 dashboards bedoeld zijn voor een breder publiek (beschikbaar in het voorjaar van 2021) en dus geen persoonsgevoelige informatie mogen bevatten, zijn extra dashboards opgesteld om de data tot in detailniveau of op objectniveau te onderzoeken (zie o.a. de figuur bij 'Actie 3'). De extra dashboards zijn bedoeld voor de interne werking van Monumentenwacht, maar bijvoorbeeld ook om eenvoudige controles uit te voeren op de info in de databank.

Onder 'werking en impact van Monumentenwacht' zaten enkele indicatoren waarvoor niet onmiddellijk data beschikbaar was. Deze worden verder onderzocht in het 'kwalitatieve luik' van de monitor (zie actie 7.)

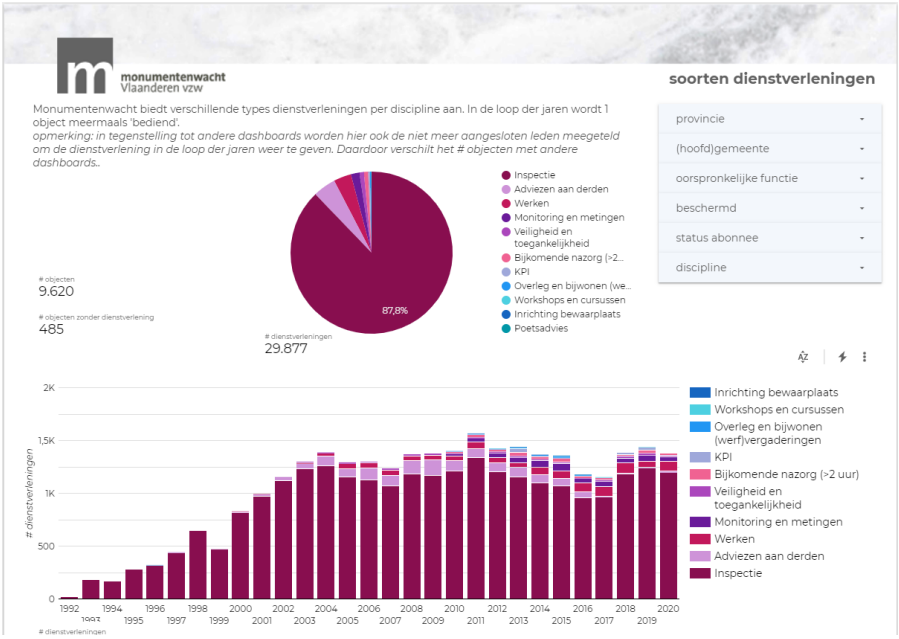

Voorbeeld met de dienstverleningen t.e.m. 31/12/2020 en filterknoppen die op de meeste dashboards voorkomen

Pro memorie herhalen we hieronder nog even de acties waarvoor in 2021 nog belangrijke stappen gezet moeten worden.

Actie 7: (verder) verzamelen en verwerken kwalitatieve gegevens

De indicatoren onder 'werking en impact van Monumentenwacht' waarvoor het verzamelen van informatie noodzakelijk is (vermeld bij actie 6), gaan over de tevredenheid en noden van de abonnees; de frequentie, kwaliteit, uitvoerders en prijzen van de werken; de opvolging van de aanbevelingen van Monumentenwacht; de impact van periodiek onderhoud op de toestand van het erfgoed én het effect van eventuele energetische ingrepen op de conditie van de gebouwen.
Het plan van aanpak voor het verzamelen en verwerken van informatie werd tussen november en december 2020 in grote lijnen bepaald. Aan de hand van herhaaldelijke bevragingen bij de abonnees en terugkoppeling tijdens overlegmomenten met de monumentenwachters zullen de indicatoren worden onderzocht. Vanaf 2022 zullen de resultaten ook getoond worden in dashboards en het uitgeschreven rapport aanvullen.

uitwerken aanpak kwalitatieve data	november 2020 - maart 2021
verzamelen en analyseren gegevens bevraging	april - juni 2021
overlegmomenten provinciale monumentenwachten	september - november 2021
gegevens bevraging en overlegmomenten verwerken en opnemen in dashboards en rapport	december 2021- maart 2021

Actie 8: publicatie monitoringsrapport

De monitoring van het onroerend erfgoed door Monumentenwacht zal in 2020 in de eerste plaats zijn neerslag krijgen in dashboards en een rapport met statistieken, vaststellingen en interpretaties op basis van de bij Monumentenwacht aangesloten en geïnspecteerde objecten. Dit rapport, dat fungeert als een nulmeting, dient - in combinatie met de dashboards - overzichtelijk, duidelijk en bruikbaar te zijn voor het agentschap Onroerend Erfgoed en de Vlaamse overheid.
De dashboards en het rapport zullen alle mogelijke informatie bevatten om het agentschap Onroerend Erfgoed in staat te stellen de cijfers te gebruiken in functie van beleidsvoorbereidend werk. De output moet bovendien de mogelijkheid geven om acties te ondernemen en snel en accuraat antwoord te bieden op (parlementaire en andere) vragen. Belangrijk is vooral dat de datasets via de dashboards in Google Data Studio permanent ter beschikking gesteld worden van het agentschap Onroerend Erfgoed, zodat desgewenst bijkomende analyses kunnen gebeuren.

Actie 9: bijdragen aan Erfgoedmonitor

Het agentschap Onroerend Erfgoed publiceert een Erfgoedmonitor die jaarlijks geactualiseerd wordt. Relevante gegevens uit de monitoring van Monumentenwacht zouden hieraan kunnen bijdragen. In overleg met het agentschap zal worden bekeken welke indicatoren hiervoor zinvol kunnen zijn.

Actie 10: disseminatie resultaten naar sector en eigenaars/beheerders

Monumentenwacht Vlaanderen zal in 2021 budget voorzien om het eerste monitoringsrapport ook voor te stellen aan de bredere onroerenderfgoedsector door middel van een studiedag (indien de corona-maatregelen dit toelaten), waarop ook de bevoegde minister zal uitgenodigd worden om zijn beleid toe te lichten. Daarnaast wenst Monumentenwacht het rapport ook aan te grijpen om de leden en andere eigenaars-beheerders verder te sensibiliseren rond het belang van preventief onderhoud.

Actie 11: ontsluiting via Provincies in Cijfers

Monumentenwacht wenst een selectie van relevante gegevens ook op een toegankelijke manier beschikbaar te stellen van een breder publiek. Hiervoor zal onder meer gebruik gemaakt worden van 'Provincies in cijfers', een toepassing die werd ontwikkeld door de Vlaamse provincies. In een samenwerking tussen de diensten Erfgoed en Data en Analyse van de vijf provincies zal in de tweede helft van 2020 gestart worden met een traject om een luik 'onroerend erfgoed' toe te voegen, waarin de data van de monitoring van Monumentenwacht een belangrijk onderdeel zullen vormen. Deze ontwikkeling zal Monumentenwacht met eigen (provinciale) middelen realiseren.

5. Stakeholders & community

5.1. Delen van expertise met het erfgoedveld

Monumentenwacht streeft naar een optimale expertisedeling, en neemt actief deel aan belangrijke studie- en netwerkdagen. Monumentenwacht is lid van verschillende werkgroepen en stuurgroepen. Om de dienstverlening intern op een kwalitatieve manier mogelijke te maken, mogen de adviseurs het contact met het erfgoedveld niet verliezen. Hiervoor wordt geregeld overlegd en samengewerkt met erfgoedconsulenten en andere professionele spelers zoals CRKC, KIK, FARO, KU Leuven, UAntwerpen, WTA Nederland-Vlaanderen, WTCB… De werking en thema's van de bijeenkomsten en klankbordgroepen worden regelmatig gecommuniceerd via de verschillende overlegmomenten.

De adviseurs van Monumentenwacht Vlaanderen worden geregeld uitgenodigd om hun kennis over bepaalde thema's te delen op studiedagen en congressen. Een presentatie over het onderhoud van Mariagrotten en cementrustiek was gepland in maart 2020 (o.w.v. coronamaatregelen uitgesteld naar 14/11 en nogmaals doorgeschoven naar 2021). Ook een presentatie over het behoud en beheer van mottes op de infodag archeologie van de provincie Antwerpen werd uitgesteld naar het najaar (14/10). Een lezing op een congres over monitoring van het agentschap Onroerend Erfgoed en de UGent werd uitgesteld naar 2021.

De adviseurs vertegenwoordigen Monumentenwacht in verschillende stuurgroepen en adviesgroepen. Enkele voorbeelden van stuurgroepen, werkgroepen of adviesgroepen waar in 2020 veel aandacht naar ging:

- Parcum organiseerde op 19/10 een klankbordgroep rond veiligheidszorg. Doel is de problematiek rond veiligheidszorg in parochiekerken te bespreken. De adviseur interieur nam deel aan deze klankbordgroep en brengt verslag uit op het interieuroverleg. Vragen rond veiligheid kunnen op de agenda geplaatst worden. Door de coronamaatregelen kon deze bijeenkomst niet doorgaan.
- WTA Nederland - Vlaanderen richtte een technisch comité op dat richtlijnen moet formuleren over technieken voor het monitoren van schade. De adviseur bouwkunde nam online deel op 12/11.
- CJM/FARO - Een aanzienlijke lijst van waardevolle stukken religieus textiel is recent toegevoegd aan de topstukkenlijst. Naar aanleiding hiervan organiseerden het Departement Cultuur, jeugd en media en FARO infosessies voor de nieuwe eigenaars van textiele topstukken. Deze infosessies zouden informatie verschaffen over de rechten en plichten met betrekking tot een topstuk en hoe deze topstukken goed bewaard kunnen worden. Aan Monumentenwacht interieur werd gevraagd toelichting te geven over de werking en hoe wij deze eigenaars/beheerders kunnen ondersteunen. Door de coronamaatregelen zijn deze

infosessies niet kunnen doorgaan. In 2021 zullen door de verschillende partners (CJM, FARO, PARCUM & MOWA) instructiefilmpjes worden gemaakt voor de eigenaars van textiele topstukken.

- Provincies in cijfers - Parallel aan onze werking rond het monitoren van het bij Monumentenwacht aangesloten erfgoed, werden voorbereidingen getroffen om een werkgroep op te starten om een luik 'erfgoed' toe te voegen aan Provincies in Cijfers. Er werden online voorbereidende gesprekken gevoerd met de adviseurs ICT en bouwkunde, die deel zullen uitmaken van de werkgroep en de trekkers van dit project bij de provincie Oost-Vlaanderen.
- Monumentenwacht Vlaanderen nam de voorbije jaren ook een rol op voor de Stichting Monumentenstrijd. Alban Pols vertegenwoordigt Monumentenwacht Vlaanderen in het bestuur van deze stichting. In 2020 werd de werking van deze stichting afgerond. Het nog beschikbare budget werd verdeeld door middel van een oproep voor projecten rond vrijwilligers.
- Project 'depotkerken': in 2020 ondersteunde Monumentenwacht Vlaanderen als partner de projectaanvraag rond depotkerken van PARCUM. In de tweede helft ging dit project effectief van start. Monumentenwacht maakt deel uit van de stuurgroep en neemt actief deel aan de lokale werkgroepen die de vijf case-studies binnen het project uitwerken.

5.2. Ondersteuning en begeleiding abonnees

De voorbije jaren werden een aantal belangrijke noden en verwachtingen gedetecteerd bij eigenaars en beheerders van onroerend erfgoed. Parallel met de monitoring wil Monumentenwacht dan ook inspelen op deze noden door tools aan te bieden voor een continue ondersteuning en begeleiding van eigenaars en beheerders. Voor de leden wenst Monumentenwacht een aparte dienstverlening aan te bieden aansluitend op enkele nijpende behoeften zoals referentielijsten van uitvoerders, een kostenbibliotheek, onderhoudsfiches, … Deze initiatieven worden elders in dit verslag uitgebreider besproken.

In 2020 werd sterk ingezet op het gebruik van het onderhoudslogboek als instrument voor het onderhoud van onroerend erfgoed. Aan de hand van een bevraging bracht Monumentenwacht Vlaanderen in 2020 de ervaringen van eigenaars en beheerders van historisch waardevol erfgoed nog beter in kaart. De bevraging die in april 2020 werd verspreid, focuste op (1) het gebruik van het onderhoudslogboek, (2) de uitvoerders van onderhoudswerken en (3) de kostprijzen van uitgevoerde werken. Om de leden nog beter te ondersteunen, wordt ook een uitgebreid artikel over het onderhoudslogboek gepubliceerd op de website, op maat van de leden van Monumentenwacht.
In het artikel illustreerden we onder meer hoe de overzichtstabel uit de rapporten van Monumentenwacht gebruikt kan worden in functie van een onderhoudslogboek.
Deze initiatieven gebeuren in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed.

	OVERZICHT VAN DE ADVIEZEN																
code	rubriek | element | materiaal | verkort advies	eenheid	indicatieve hoeveelheid	frequentie	uit te voeren door	2020	2021	2022	link documenten en opmerkingen	kostprijs (€)	link foto's	2023	2024	2025	2026	2027
	Gehele object															
A2020/01	Gehele object | Contacteer Monumentenwacht voor een herinspectie of advies.	n.t.b.	-	3j.	Piet Jansen			1/4	inspectieverslag factuur22153	217,80				x		
A2020/02	Gehele object | beschermd erfgoed | Contacteer het agentschap Onroerend Erfgoed indien u werken uitvoert aan of in een beschermd erfgoed.	n.t.b.	-	perm.	Piet Jansen	x	x	x				x	x	x	x	x
	Dak															
A2020/03	Dak | dakbedekking genageld | aansluitingen | lood | natuurleien | Jaarlijks de dakbedekking en aansluitingen controleren. Indien nodig herstellen.	u	1	j.	Jef	/1118/2	4/11	2/11	alles in orde	0,00	fotomap 2nov22	x	x	x	x	x
A2020/05	Dak | dakbedekking genageld | aansluitingen | topgevel | lood | natuurleien |	m	5	1x	Dakwerker Loodgieter			x	verschuiven naar 2023							

5.3. Uitbouwen community

Op langere termijn wenst Monumentenwacht Vlaanderen te starten met een traject om te komen tot een echte community, zowel fysiek als online, waarbij Monumentenwacht faciliteert dat eigenaars, experten en professionals expertise en ervaringen kunnen delen. Daarnaast was het de bedoeling om in 2020 al meer in te zetten op fysieke ontmoetingen tussen leden van Monumentenwacht. Er werd een aantal 'Ten huize van…'-activiteiten voorzien, met als mogelijke rode draad het gebruik van het onderhoudslogboek. Deze activiteiten konden omwille van de corona-maatregelen niet plaatsvinden.

5.4. Communicatie en promotie

Om zijn werking breder bekend te maken, neemt Monumentenwacht vaak actief deel aan verschillende evenementen, beurzen en studiedagen en stelt Monumentenwacht zijn werking geregeld voor tijdens publieksgerichte activiteiten. Een voorbeeld is de vaste deelname van de provinciale Monumentenwachten aan de Open Monumentendag. In 2020 waren er door de corona-pandemie echter maar weinig mogelijkheden om zich voor te stellen op evenementen. De publieksgerichte werking bleef uit noodzaak dus erg beperkt in 2020. De promotie gebeurde dus vooral online. Tijdens de Open Monumentendag werd zelfs in primeur een inspectie van Monumentenwacht West-Vlaanderen via livestream op Facebook uitgezonden.

Sinds 2019 heeft Monumentenwacht een nieuwe, eigentijdse website, die in de eerste plaats gericht is op (potentiële) abonnees, maar ook op de bredere erfgoedsector. Maandelijks verspreidt Monumentenwacht Vlaanderen een nieuwsbrief naar alle leden en geïnteresseerden. Het is de bedoeling om de website de komende jaren uit te breiden met nieuwe functionaliteiten om de leden van Monumentenwacht nog beter te kunnen ondersteunen. Sinds de lancering van de nieuwe website worden de bezoekersstatistieken van de website intensiever gemonitord. Ontwikkelaar Statik maakt (half)jaarlijks een overzicht van de belangrijkste cijfers, gekoppeld aan adviezen om de communicatie via de website te verbeteren. De analyse en cijfers voor 2020 zijn vrij gelijkaardig als die voor 2019.

Ook wordt actief op zoek gegaan naar kansen om Monumentenwacht via de media bekend te maken. Hiervoor is een optimale samenwerking met de provinciale communicatiediensten essentieel, wat onder meer gebeurt binnen de werkgroep communicatie van Monumentenwacht. Ten slotte wordt meegewerkt aan allerhande bijdragen in vaktijdschriften. De algemene coördinator van Monumentenwacht Vlaanderen is lid van de redactie van het tijdschrift M&L. Ook kwam Monumentenwacht dit jaar in een aantal tijdschriftreportages aan bod, onder meer in het jubileumnummer van Renoscripto.

5.5. Internationale werking

In 2020 stond de internationale werking op een bijzonder laag pitje. Door de coronapandemie waren internationale contacten erg moeilijk. Zo moest onder meer de intensievere samenwerking met de Nederlands collega's even in de koelkast. Er blijft echter steevast interesse vanuit het buitenland voor het systeem van Monumentenwacht.

Sinds 2019 onderhoudt Monumentenwacht bijvoorbeeld contacten met China. In juni 2020 werd een artikel gepubliceerd in het 'Journal of Chinese Cultural Heritage'. Hiervoor werkten we samen met dr. Meiping Wu, die onderzoek doet rond de preventieve conservatie van onroerend erfgoed.

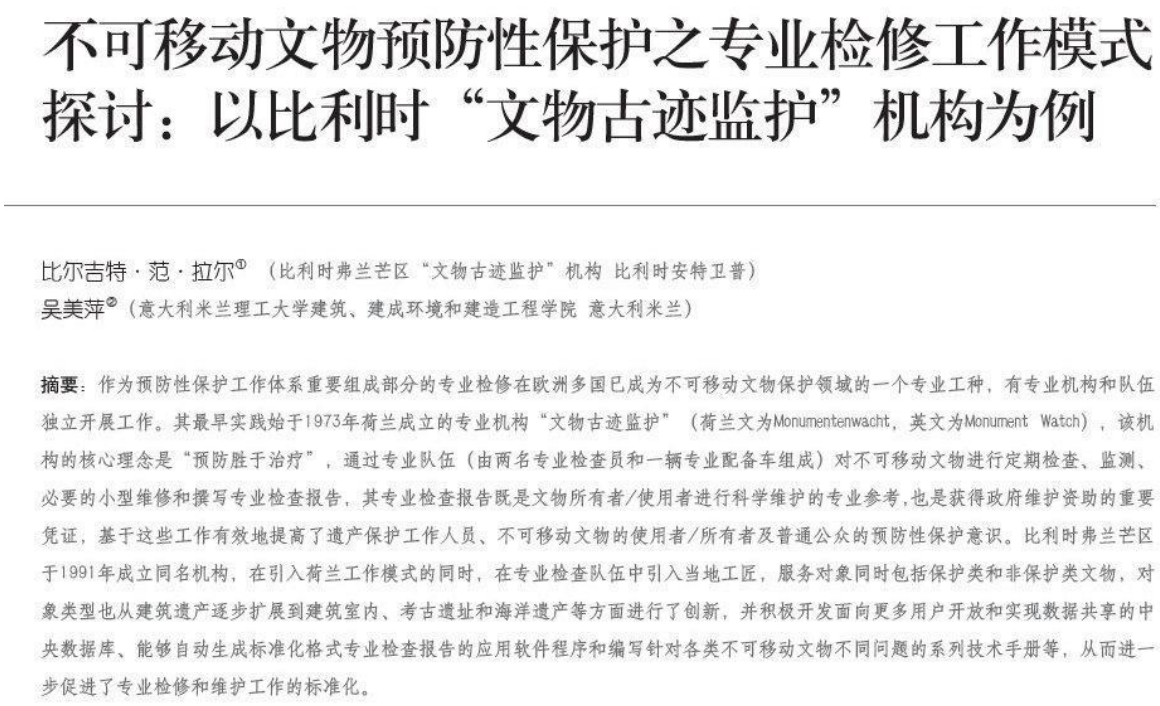

不可移动文物预防性保护之专业检修工作模式探讨：以比利时“文物古迹监护”机构为例

比尔吉特·范·拉尔[①]（比利时弗兰芒区“文物古迹监护”机构 比利时安特卫普）
吴美萍[②]（意大利米兰理工大学建筑、建成环境和建造工程学院 意大利米兰）

摘要：作为预防性保护工作体系重要组成部分的专业检修在欧洲多国已成为不可移动文物保护领域的一个专业工种，有专业机构和队伍独立开展工作。其最早实践始于1973年荷兰成立的专业机构“文物古迹监护”（荷兰文为Monumentenwacht，英文为Monument Watch），该机构的核心理念是“预防胜于治疗”，通过专业队伍（由两名专业检查员和一辆专业配备车组成）对不可移动文物进行定期检查、监测、必要的小型维修和撰写专业检查报告，其专业检查报告既是文物所有者/使用者进行科学维护的专业参考，也是获得政府维护资助的重要凭证，基于这些工作有效地提高了遗产保护工作人员、不可移动文物的使用者/所有者及普通公众的预防性保护意识。比利时弗兰芒区于1991年成立同名机构，在引入荷兰工作模式的同时，在专业检查队伍中引入当地工匠，服务对象同时包括保护类和非保护类文物，对象类型也从建筑遗产逐步扩展到建筑室内、考古遗址和海洋遗产等方面进行了创新，并积极开发面向更多用户开放和实现数据共享的中央数据库、能够自动生成标准化格式专业检查报告的应用软件程序和编写针对各类不可移动文物不同问题的系列技术手册等，从而进一步促进了专业检修和维护工作的标准化。

Op 27 november 2020 sloot Monumentenwacht Vlaanderen ook aan bij de 'National Gutters Day', een initiatief van de Britse collega's van de Society for the Protection of Ancient Buildings. Via de website werd de aandacht gevestigd op het belang van het onderhoud van regenwaterafvoersystemen.

6. ICT

In 2020 werd de nadruk gelegd op het breder inzetbaar maken van de rapportage applicatie MAKSbo en wordt daarom hernoemd naar MoRA (**Mo**numentenwacht **R**apportage **A**pp).
Tot 2020 werd MoRA vooral gebruikt voor de rapportage van bouwkundige inspecties. Daarnaast werd MoRA in minder mate gebruikt voor molens en funerair erfgoed. Om MoRA breder inzetbaar te maken waren aanpassingen aan de structuur van de applicatie nodig (afzonderlijke rubrieken, elementen, materialen, uitvoerders, nieuwe velden,... per type dienstverlening).

De uitbreiding van de inzetbaarheid van MoRA was in 2020 gericht op molen- en interieurinspecties. De aanpassingen voor molens zijn beschikbaar sinds de zomer van 2020. Daarnaast zijn er heel wat aanpassingen gebeurd om de rapportage voor interieur mogelijk te maken. Zo werden er nieuwe velden toegevoegd aan de ID-fiches en werden nieuwe functionaliteiten ontwikkeld om het overzicht te behouden bij grote rapporten (bvb boomstructuur, werken in overzichtslijsten,...). In het najaar van 2020 waren de ontwikkelingen beschikbaar in de productie-omgeving en werden de eerste interieurrapporten in MoRA gemaakt.

De snelheid en stabiliteit van MAKSbo zijn op een acceptabel niveau en zullen ook in 2021 blijvend gemonitord worden. Het verder verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid is een continu proces.

De bestaande rapportagesystemen MAKSin en MAKSfun kregen in 2020 voornamelijk basisonderhoud om verder gebruik mogelijk te houden, omwille van de beperkingen in de development-budgetten/tijd en de beperkte noodzaak en dringendheid van de actiepunten.

In de databank iMAKS werd extra functionaliteit toegevoegd m.b.t. Veiligheid op het werk, Geocoderen van objecten en matchen objecten met CRAB. Daarnaast is er werk gemaakt van kleine verbeteringen en het onderhoud van de applicatie.

Naast het ontwikkelen van het systeem werd ook sterk ingezet op overleg en opleiding voor de interieurwachters. De ontwikkeling voor interieur lopen verder in 2021. Na 2 online opleidingen en MoRA I opleidingen in elke provincie kon in het najaar de applicatie in gebruik genomen worden door de interieurwachters. Volgende ICT opleidingen werden gegeven in 2020:

Datum	opleiding	plaats
09/01	introductie iMAKS	online
05/06; 11/06	MoRA - Updates sinds 2019	online
17/06; 19/06	MoRA voor interieurwachters	online
10/06	Google Drive	online
23/06; 24/06	iMaks - Basis	online
29/9	MoRA I - Opleiding - Rondje provincies - Limburg	Hasselt
16/10	MoRA I - Opleiding - Rondje provincies - Oost-Vlaanderen	Gent
22/10	MoRA I - Opleiding - Rondje provincies - Vlaams Brabant	Leuven
12/11	MoRA I - Opleiding - Rondje provincies - West-Vlaanderen	online
1/12	MoRA I - Opleiding - Rondje provincies - Antwerpen	Deurne

In 2020 werd verder gewerkt op informatieveiligheid. Aan de hand van een actieplan werden stappen gezet om de informatieveiligheid binnen de organisatie te verbeteren. Het huidige stappenplan loopt af eind 2020.

Daarnaast werd er een externe veiligheids-audit gedaan door Cogetix. Het resulterende adviesrapport zal gebruikt worden om in 2021 de beveiliging van de ICT-omgeving verder te verbeteren. Er was in 2020 geen DPO beschikbaar in Monumentenwacht Vlaanderen.

MONITORING

In het laatste kwartaal werden volgende ICT acties ondernomen mbt. de monitoring-opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed (aOE):

- Opleiding BigQuery (datawarehouse) en Datastudio.
- Opzetten datawarehouse.
    - Opzetten Monumentenwacht databronnen voor monitoring opdracht.
    - Import data aOE in datawarehouse.
- iMAKS:
    - Visualisatie data aOE in iMaks, inclusief zoekfuncties.
    - Import-functie data aOE in iMaks.
- Databank: verbetering van de databank content en consistency.

De ICT acties voor de monitoring-opdracht zullen verder uitgewerkt worden in 2021.

7. Veiligheid en preventie

De taken van een preventieadviseur en dus ook van de dienst IDPB van Monumentenwacht Vlaanderen zijn grotendeels wettelijk vastgelegd of zijn extra opgelijst in de geactualiseerde 'afsprakennota veiligheid' die is opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst 2020-2025.
De opmaak van het Globaal Preventieplan, het jaaractieplan en uitwerken van de verschillende actiepunten ervan geven meer structuur aan het veiligheidsbeleid en laten toe om dit beter op te volgen.

Werkplaatsbezoeken, al dan niet samen met de arbeidsgeneesheer vormen een belangrijk onderdeel van deze verplichtingen. Zo voerde de preventieadviseur in de loop van 2020 - ondanks de beperkingen inzake COVID19 - vijf keer een werkplaatsbezoek uit. Hierbij wordt samen met het inspectieteam bekeken of er specifieke noden of problemen zijn. Indien dit het geval is, probeert de preventieadviseur hiervoor een oplossing of alternatief te bieden.

Het verstrekken van informatie aan zowel collega's als externen vormt eveneens een belangrijke hoeksteen van het dynamisch risicobeheerssysteem. Werkinstructies zijn gemakkelijk te raadplegen documenten die een specifieke (inspectie)handeling beschrijven. Deze worden continu aangepast of nieuw aangemaakt. Meer formeel worden adviezen opgemaakt die dan later kunnen omgezet worden naar een werkinstructie. Bestaande adviezen worden indien nodig aangepast. Ook in 2020 werden drie nieuwe werkinstructies aangemaakt, één nieuw advies opgesteld en verschillende adviezen aangepast.

Via een online sessie gaf de preventieadviseur aan collega's van de IOED's en het agentschap Onroerend Erfgoed een gesmaakte toelichting over de toepassing van de corona-richtlijnen bij het uitvoeren van inspecties.

Het inspecteren van gebouwen met behulp van industriële touwtechnieken is wettelijk strikt omschreven en vereist voorafgaande opleiding. Deze basisopleiding 'werken op hoogte' neemt minimaal 3 dagen in beslag en leidt tot een attest 'werken op hoogte' waarbij alle aangeleerde technieken nauwgezet omschreven worden. Begin 2020 werd één basisopleiding ingericht voor de nieuwe collega uit West-Vlaanderen.

Trainen is belangrijk maar zeker zo belangrijk is de aanwezige kennis aan te scherpen met nieuwe inzichten en technieken. Daarom plande Monumentenwacht Vlaanderen eind 2020 per provincie een dag specifieke touwtechnieken waarbij telkens een ander onderdeel van werken op hoogte theoretisch ging benaderd worden om dit dan vervolgens praktisch in te oefenen. Deze dag vindt

traditioneel plaats in een erkend opleidingscentrum en wordt gegeven door een externe instructeur. Helaas trok COVID19 ook hier een streep door de rekening: deze opleiding werd verplaatst naar 2021.
Kort na de de lockdown werden er 5 aangepaste veiligheidsopleidingen -1 per provincie- ingericht om alle collega's meer inzicht te geven inzake de corona maatregelen alsook hoe er mee om te gaan tijdens hun inspecties. De preventieadviseur van Monumentenwacht Vlaanderen maakte ook een specifieke risicoanalyse voor de corona-situatie. Deze werd door de provinciale preventieadviseurs doorvertaald en afgestemd met de algemene provinciale richtlijnen.

Om nieuwe technieken aan te leren of bestaande te onderhouden of om nieuwe toestellen veilig te leren gebruiken, organiseren de provinciale Monumentenwachten zelf ook een aantal klimopleidingen, bij voorkeur op objecten die ze zelf inspecteren: in 2020 werden zowat alle provinciale groepstrainingen afgelast. Sommige provincies hebben wel clustertrainingen (in beperkte groep) ingericht naar het jaareinde toe. De preventieadviseur van Monumentenwacht Vlaanderen was bij een beperkt aantal van deze (cluster)trainingen aanwezig.

In 2020 werden nog een aantal aanpassingen aan de bestaande risico-inventarisatietool doorgevoerd en tevens een aangepaste handleiding toegevoegd.

Vermits de afsprakennota Veiligheid 2014-2019 ten einde liep, kreeg deze nota in 2020 een laatste opfrissing om aan de nieuwe noden tegemoet te komen. Ook het Globaal Preventieplan (GPP) werd verder aangepast en van daaruit ook het JaarActiePlan 2021.

Het opvolgen en organiseren van keuringen van PBM's, ladders en arbeidsmiddelen vormt eveneens een hoeksteen van het veiligheidsbeleid binnen Monumentenwacht. Omwille van de uniformiteit, keurt dezelfde externe persoon overal de PBM's. PBM's hebben soms een beperkte levensduur of worden buiten dienst gesteld wegens beschadigingen of veranderde technische- of wettelijke vereisten. Bij de aankoop van andere PBM's geeft de preventieadviseur advies volgens "de drie groene lichten" van het aankoopbeleid. De beheertool om deze PBM's op te volgen en te laten

keuren, onderging in 2020 nogmaals een grondige wijziging.
Om deze wijzigingen toe te lichten, werd in het najaar een online opleiding ‘iMAKS en ingave/rapportering PBM’s’ ingericht voor een aantal IDPB verantwoordelijken in de provincies.

Een preventieadviseur heeft een wettelijke verplichting tot jaarlijkse bijscholing. In 2020 gebeurde dit via een aantal online sessies (voornamelijk met corona als onderwerp). De jaarlijkse bijscholing bedrijfseerstehulp werd uitgesteld.

Goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 08/03/2021.

Jens Ulehake	Luk Lemmens
Secretaris	Voorzitter